

Møde for lukkede dører, Stortinget 15. mai 1907, ettermiddag

Møde for lukkede dører i Stortinget
den 15. mai 1907 kl. 17.30.

Præsident: C. Berner.

Mødet sattes for lukkede døre.

Præsidenten: Man har at fortsætte behandlingen af spørgsmaalet om, hvordan der skal forholdes med det omdelte aftryk af forsvarsdepartementets foredrag af 8de mai dette aar og dermed i forbindelse staaende spørgsmaal. Hr. Abrahamsen har foreslaaet sagen oversendt odelstinget for af odelstinget igjen at tilstilles protokolkomiteen.

Malm: Denne sag har i virkeligheden to sider. Den ene side ved sagen er spørgsmaalet om marinens organisation. Det er jo et stort og vidtrækkende spørgsmaal, som selvfølgelig ikke her kan løses hverken af protokolkomiteen eller af en specialkomite eller paa nuværende storting uden regjeringens medvirken, saaledes som det tilstrækkelig er udtalt i formiddag. Denne side af sagen kan man derfor efter min mening ganske se bort fra. Men der er en anden side ved denne sag, og det er den, som har reist denne storm, en side, som i virkeligheden gjælder et ganske lidet spørgsmaal, en strid mellem to admiraler. Det er et personspørgsmaal, og jeg maa sige, at det er med en vis forundring, at jeg har seet, at Stortinget nu en dag igjennem har befattet sig med dette spørgsmaal, som i virkeligheden er bragt ind her af Kristianiapressen. Det er Kristianiapressens optræden, som for en stor del har givet denne sag en aktualitet, som gjør, at vi her befatter os med den. Thi udover landet tror jeg, spørgsmaalet er af meget liden betydning. Det er i virkeligheden en meget liden sag, en sag af bagateller, og derfor skulde jeg nærmest være tilbøielig til i overensstemmelse med præsidentens antydning at foreslaa, at sagen tilstilles en liden specialkomite, som i al korthed og under hensyntagen til den lille vigtighed, som sagen har, kunde afgjøre sagen i al hast. Efter den vending, debatten har taget er der imidlertid ingen udsigt til at faa det igjennem; jeg tror ogsaa, det er det rigtigste da at gaa en anden vei. Men saa meget kjender jeg til sagen, at jeg kan udtale, at nogen videre oplysninger i denne sag end de, der er givet os idag i det hemmelige møde, kan ikke ventes; der er i virkeligheden ikke nogen videre oplysninger i denne sag. Under de omstændigheder er jeg stemt for at foreslaa, at sagen vedlægges protokollen. Jeg tror, det vil være det værdigste for Stortinget, om man vedlægger denne lille sag protokollen. Den har forsaavidt en politisk side, som det synes at være kommet frem enkelte meninger i pressen om, at regjeringen ikke her har optraadt med den ønskelige kraft. Til det skal jeg faa lov til at bemærke, at det forholder sig naturligvis her i denne sag som det i regelen bestandig forholder sig i menneskelivet, naar to

parter strides, at ingen af dem har helt ret og ingen helt uret. Intet menneske er fuldkomment, og ingen er heller saa gal, som man vil gjøre ham til. Under de omstændigheder, og da sagen i virkeligheden ikke er stor, er det min bestemte mening, at den afgjørelse, som regjeringen har truffet i henhold til forsvarsdepartementets indstilling, er den eneste rette, og jeg tviler ikke et øieblik paa, at protokolkomiteen i sin tid, hvis den faar sagen til behandling, vil komme til det samme resultat. Men jeg tror, at vi, som har været tilstede her idag, har faaet tilstrækkelige momenter til at afgive den dom, at denne sag ikke længer bør optage Stortingets tid, end den nu har gjort. Jeg vil derfor foreslaa, at sagen vedlægges protokollen.

Der er kun et punkt endnu, som jeg vil fæste opmærksomheden ved. Jeg havde nemlig tænkt at frafalde ordet, eftersom debatten havde gaaet; men da hr. Egede-Nissen i slutten af formiddagsmødet bragte frem et spørgsmaal om den saakaldte forholdsordre, som synes at have været begyndelsen til denne sags opstaaen forsaavidt, vil jeg derom udtale, at saavidt det er mig bekjendt, har denne forholdsordre et saadant indhold, at den saa langt fra kan siges at være nogen feighedsordre, at den tvertimod har en offensiv karakter, men paa et grundlag, som det er regjeringens ære, at den lod den forholdsordre udgaa paa. I det øieblik, kommanderende admiral lod den forholdsordre udgaa, gjorde han det efter konference med forsvarsministeren og derigjennem selvfølgelig efter konference med den samlede norske regjering, og den forholdsordre var en ordre i fredens interesse, i fredens tjeneste. Og begivenhederne har vist, at den forholdsordre var rigtig. Hvorledes det vilde have gaaet, hvis begivenhederne havde artet sig anderledes, om muligens en anden slagplan, da havde været rigtig, har jo nu kun en teoretisk interesse, og det har det selvfølgelig ikke interesse for os at befatte os med. Om den forholdsordre, som ikke paa det tidspunkt burde have været gjenstand for kritik, vil jeg udtale, at den har en karakter, som jeg mener det er en ære for regjeringen at have givet den: ordre i fredens interesse. Paa disse præmisser vil jeg ganske kort foreslaa, at sagen vedlægges protokollen.

Præsidenten: Hr. Malm har altsaa stillet saadant forslag: Sagen vedlægges protokollen.

Castberg: Under forudsætning af, at denne sag kunde været tilendebragt i formiddagsmødet, erklærede jeg mig villig til at frafalde ordet. Da dette imidlertid ikke skede, maa det være mig tilladt at gjøre et par ganske korte bemærkninger, idet jeg, som jeg allerede i formiddag udtalte, agter at stemme for, at sagen oversendes odelstinget. Jeg er nemlig enig deri, at det, som det her gjælder om at granske, det er for det første den behandlingsmaade, denne sag har faaet, og for det andet den afgjørelse, som er truffet. Med hensyn til

behandlingsmaaden er der momenter her, som ligger aabent for alle, og som kunde være egnede til behandling gennem protokolkomiteen. Jeg sigter da særlig til den eiendommelighed, at administrationen har til bedømmelse af de to øverste marineofficerers forhold ved forskjellige leiligheder i forhørs form ladet afhøre disse officerers underordnede som sagkyndige. Det forekommer mig at være en ganske eiendommelig fremgangsmaade. Det havde vel været det rigtige, at den øverste ledelse af forsvaret traf en afgjørelse paa grundlag af sin myndighed og med støtte af den kyndighed, som den underhaanden kunde skaffe sig efter konference med dem, som den maatte anse dertil skikkede, hvis ikke styrelsen stoledes paa sin egen kyndighed i disse spørsmål. Men at lade afholde forhør, retslig afhørelse af disse admiralers underordnede om, hvorledes de dømte om sine overordnedes forhold, forekommer mig at være en høist eiendommelig fremgangsmaade, og de, der har raadet forsvarsministeren til dette, de som har faaet ham til at gjøre dette, har ikke gjort nogen hverken for forsvarsdepartementet eller for forsvaret heldig gjerning. Dette til den ene side. Til den anden side selve afgjørelsen, og i den anledning maa det være mig tilladt at rette et spørgsmål til forsvarsministeren. Det heder i den afgjørelse, som er truffet: "At det skal have sit forblivende ved den af forsvarsdepartementets chef den 25de oktober 1906 truffene afgjørelse" o.s.v. Mit spørgsmål er, om det dermed menes, at det er godkjendt ved denne resolution, hvad der er udtalt i den i foredraget citerede skrivelse af 25de oktober 1906 fra forsvarsdepartementets chef til de to admiraler, om det i sin helhed er godkjendt ved resolutionen? Jeg spørger, fordi paa forskjellige hold i pressen - som giver sig mine af at tale, som de, der ved, hvad der er gjort, kjender til fra bedste kilde, hvad der er gjort og ment, - har dette været opfattet forskjellig. Om der altsaa i denne afgjørelse ligger en godkjendelse af, hvad der i forsvarsministerens skrivelse er sagt i dennes sidste afsnit? Jeg tror, det kan være af interesse at faa det fastslaaet med den kommende komitebehandling for øie. Jeg er enig i, at der ikke gjøres mere ud af denne sag end nødvendigt. Men jeg tror efter den opmærksomhed, sagen har vakt, og efter dens indhold iøvrigt, at det mindste, som her kan gjøres, er at sende sagen som foreslaaet til odelsting og protokolkomite. Det er selvfølgelig en ekstraordinær fremgangsmaade; men sagen selv er i og for sig ekstraordinær. Jeg skal indskrænke mig til disse bemærkninger, hvis konklusion altsaa er, at jeg vil stemme for hr. Abrahamsens forslag.

Statsraad Olsson: I anledning af, hvad der blev spurgt om af repræsentanten, hr. sorenskriver Castberg, skal jeg faa lov til at oplyse, at den afgjørelse, som er blevet truffet i sin tid af forsvarsdepartementet, er godkjendt i sin helhed. Det gaar altsaa ind under, hvad man er enig om, staar i sidste passus. Jeg behøver vel ikke at læse

det op, man vil formentlig huske det. Regjeringen er enig i den. Jeg skal forøvrigt gjøre opmærksom paa, af hensyn til nogle ytringer her, som kom mig for øre, at den sidste passus kom ind tilslut, da jeg søgte at faa et forlig istand, for at denne sag ikke skulde tage større dimensioner, end det var nødvendigt - jeg saa jo af aviserne, at forskjellige, som deraf havde interesse, begyndte at gjøre stort væsen af denne sag, som fra begyndelsen af var mindre betydelig. Jeg foreslog da for admiralerne, at de skulde enes om, at admiral Børresen, som i mobiliseringsterminen af kommanderende admiral, der er marinens høistbefalende, for paakommende tilfælde var sat ud af funktion som eskadrechef (han var med andre ord ikke opsat paa mobiliseringslisten) skulde blive taget op igjen til næste termin, idet jeg udtalte som min formening, at Børresen ikke havde været fuldt loyal. Admiral Børresen vilde ikke gaa med paa denne tilførsel, og dagen efter fik jeg om morgenen et brev fra ham, hvoraf blandt andet fremgik at han vilde have tilføiet noget andet ogsaa, om han skulde gaa med paa, hvad jeg havde foreslaaet. Jeg kaldte ham da strax ned til mig og sagde, at det andet, han vilde have ind, kunde ikke jeg gaa med paa. Vi talte da en del om dette; det meste jeg var villig til at sige, var, hvad der staar i andet passus, "at admiral Sparre ikke synes at have havt fuld tillid til admiral Børresen", dette er et faktum, som fremgaar af Sparres skrivelser. Da Børresen syntes dette ikke var tilstrækkeligt, sagde jeg, da bliver der ikke nogen overenskomst af, da faar vi gaa paa sagen; det er det sidste forsøg, jeg vil gjøre. Saa sagde Børresen, at han fik gaa med paa det da. Jeg hørte ikke mere om sagen. Men saa nogen tid efter, et halvt aars tid efter, blev der skriverier i aviserne. Jeg skal tilføie, at jeg samme dag som denne konference fandt sted tilstillede admiralerne den af mig foreslaaede afgjørelse i beskreven stand og erholdt deres underskrift paa, at de gik med paa, at sagen skulde afgjøres af mig. Der kunde saaledes ikke være nogen misforstaaelse.

Saa har hr. Egede-Nissen stillet et spørsmaal til mig, da han sidst havde ordet. Han sagde, at han havde spurgt om det før, det har jeg ikke lagt mærke til. Han spurgte, om admiral Børresen ikke havde lystret i 1905. Det har han selvfølgelig gjort. Det er ikke tale om, at han ikke har lystret. Havde han ikke lystret, havde han faaet afsked med en gang. Han var uenig i den ordre, som kom. Han havde en anden opfatning end forsvarskommissionen havde. Det gjorde han opmærksom paa, han fik svar igjen, og dermed maatte han slaa sig tiltaals. Det har ikke været tale om, at han ikke vilde lystre.

Med hensyn til forholdsordren vil jeg, da der blev sagt, at det var en ordre, som var feilagtig, og da det jo i det hele taget kan være nyttigt at høre, hvad der er skrevet, læse op, hvad der foreligger. Det er for det første følgende skrivelse:

"Fra

Kommanderende admiral.

Til

Chefen for panserskibsafdelingen,
hr. kontreadmiral Børresen.

Vedlagt oversendes forholdsordre fra kommanderende admiral i 5 eksemplarer, væsentlig omhandlende vore panserskibes optræden i Kristianiafjorden.

De Dem underlagte skibschefer tilstilles hver et eksemplar.

De vil have at lægge de i denne ordre fremholdte hovedprinciper til grund for panserskibsafdelingens øvelser og for de nærmere instruktioner, som De maatte give Deres skibschefer.

Disse principer er de samme som af kommanderende admiral blev fremholdt i Norges forsvarskommission i møde den 15. april dette aar, og som der i det væsentlige vandt tilslutning fra samtlige medlemmer paa enkelt undtagelse nær."

Forholdsordren lyder saaledes:

"Hvis krigstilstand i en nærmere fremtid indtræder, og en fiende trænger ind i Kristianiafjorden, maa man gaa ud fra, at dette vil ske med en styrke, der er vor egen betydelig overlegen, i særdeleshed hvad større skibe (panserskibe) angaar."

De har jo dobbelt saa mange og vel saa det.

"Overlegenhed paa vor side med hensyn til skibenes fart, kyndighed i ledelsen eller øvelse i vaabnernes behandling, der skulde kunne opveie forskjellen i styrke, kan ikke forudsættes at være tilstede."

Dette er et punkt, som har været oppe under forhørene. Der er nemlig sagt, at de svenske panserfartøier havde lidt mindre fart end vore, 1/2 knob, og der er sagt, at folkene ikke skulde være saa øvede som vore, at svenskerne ikke skulde have saa dygtigt befal som vi, at skibene ikke var saa sødygtige o.s.v. Saavidt jeg erindrer af forhørene, udtalte de fleste, at de ikke havde noget videre kjendskab til dette. Admiral Børresen havde været ombord i en svensk flaade en 8 dages tid, tror jeg det var, og han havde det indtryk, at vore skibe, vort befal var overlegne. Hvilke skibe han da havde været ombord i, ved jeg ikke. Men under forhøret udtalte kommandør Horn at han havde været 6 uger med under panserskibsøvelser i Sverige, og at han ikke kunde forstaa admiral Børresens udtalelser i denne retning, idet han, nemlig Horn, var af den mening, at folkene ombord paa de svenske fartøier var meget godt øvede, og at fartøierne var bra. Der bør saaledes formentlig ikke være noget at sige paa, at Sparre er af den formening, at "overlegenhed paa vor side med hensyn til skibenes fart, kyndighed i ledelsen eller øvelse i vaabnernes behandling, der skulde kunne opveie forskjellen i styrke, kan ikke forudsættes at være tilstede." Der heder videre:

"Hvad angaar kystbefæstninger, hvortil vor flaade skulde kunne støtte sig, da findes ikke saadanne i selve

Kristianiafjorden udenfor Drøbaksund med undtagelse af batterierne ved Horten.

Disse svage og gammeldagse batterier kan imidlertid ikke, hverken i og for sig eller ved provisoriske arrangements, som kunde tænkes anordnet, yde saadan støtte, at vore panserskibe uden sandsynlighed for ødelæggelse her kan optage en kamp mod betydelig overmakt.

I denne anledning er ogsaa de der oplagte krigsskibe, de væsentligste forråd og krigsmateriel allerede overført fra Karljohansværn til Melsomvig bag Tønsbergfjordens befæstninger.

Vore panserskibe vil derfor, om de lader sig trykke op over fjorden af en overlegen fiende, udsættes for enten at maatte optage en kamp med ødelæggelse for øie eller at maatte søge helt op over fjorden og indenfor Oscarsborgs befæstninger med fare for der at indestænges.

Under disse omstændigheder er vor panserskibsstyrke henvist til Tønsbergfjorden med befæstninger som retræt- og replipunkt.

Fra Tønsbergdistriktet vil denne styrke have - i tilfælde sammen med det torpedobaadmateriel, som maatte være i distriktet og under samvirken med det flydende materiel, som maatte befinde sig paa østsiden eller andetsteds i fjorden - at rette angreb mod den indtrængende fiende og dennes forbindelser.

Saadant angreb paa fienden kan efter omstændighederne finde sted baade under hans passage op fjorden, og efter at han har taget station i Hortensafsnittet eller anden del af fjorden. Men ihvertfald maa de befalende paa vore panserskibe strengt have for øie at optræde saaledes, at de ikke afskjæres fra Tønsbergdistriktet og dermed fra sin basis, sit kuldepot og sine reserveforraad."

Det er altsaa denne ordre, som admiral Sparre efter konference med mig har sendt eskadrechefen, og om hvilken han siger, at eskadrechefen vil have at "lægge de i denne ordre fremlagte hovedprinciper til grund for panserskibafdelingens øvelser og for de nærmere indstruktioner, som De maatte give Deres skibschefer". Det er altsaa den ordre, som gav den første anledning til den uenighed, som var mellem admiralerne. Det vil sees, at denne ordre er netop en ordre om angreb, en offensiv ordre, og der forelaa ikke, mig bekjendt, nogen plan, som var mere offensiv, end denne. Hvad hr. Egede-Nissen saaledes har anført, at det var en feig ordre, medfører ikke rigtighed.

Rinde: Jeg begjærede ordet i formiddag, uden at præsidenten blev opmærksom paa det, men det er ingen skade skeet. Jeg vilde nemlig dengang have fremsat forslag om, at sagen oversendtes odelstinget og behandledes af protokolkomiteen. Straks efter fik protokolkomiteens formand ordet, og jeg er enig i de udtalelser, som han da kom med og senere er kommet med, ligesom jeg ogsaa er enig i, hvad hr. Gunnar Knudsen har udtalt. Men efter den debat, som er ført her idag, kunde jeg nu være tilbøielig

til at stemme for hr. Malms forslag. Jeg synes, at denne sag er pustet op til noget større, end den er. Det er beklageligt, at det er trukket frem i aviserne for offentligheden, dette, som burde været et indre anliggende. Den opfatning, som der er i almenheden, er det, at det her er to overordnede, som ikke har kunnet arbeide godt sammen, der synes at have været nogen jalousi mellem dem, saa de ikke har kunnet enes. Det er i høieste grad uheldigt. Det, som de militære tillands som tilvands sterkt indprenter, er jo disciplin. Der synes at have været nogen mangel paa disciplin mellem disse to herrer naar den ene er overordnet da skal den anden lystre, og naar den øverst befalende, forsvarsministeren, har truffet en bestemmelse, saa burde ogsaa disciplinen have tilsagt disse herrer, at de ikke mere rippede op i den sag og trak den frem for offentligheden. Det er vel det, som har voldt hele opstyret, og som man faar søge at undgaa for fremtiden, og det er ikke usandsynligt, og det kunde lede til, at en af disse stillinger, mellem hvis indehavere der har været strid, ved første given anledning inddrages. For at gardere sig imod, at noget lignende skulde gjentage sig. Jeg anser det ikke utænkeligt, at det vil blive resultatet. Men, som sagt, efter den lange debat, som denne sag har voldt, skulde jeg som sagt være tilbøielig til at stemme for, at disse dokumenter, denne redegjørelse eller Eidems interpellation vedlægges protokollen, sagen kommer jo til protokolkomiteen i sin tid alligevel, og det konstitutionelle ved sagen, regjeringshandlingen, faar bedømmes af den. Men dermed er ikke sagen løst, den har, som hr. Malm sagde, flere sider, det er flere spørsmaal, som maa overveies i denne sag, før den kan siges at være endelig afgjort og løst; men at vælge nogen specialkomite eller at sende den til militærkomiteen, det synes jeg vil være i høieste grad uheldigt. Det enkleste er at lade den gaa til protokolkomiteen, som den alligevel skal til, saa at vi ikke faar mere dobbeltbehandling eller flere ganges behandling af denne sag end høist nødvendig.

Eidem: Det er lidt underlig at høre, hvor liden denne sag nu er bleven, især naar man tænker paa, hvor stor den var, da vi begyndte med den her i Stortinget og naar man snakkede med folk om den, mand og mand imellem. Baade statsministeren, hr. Konow og hr. Svendsbøe har nu særlig fremhævet, hvor liden den i grunden var, det var ikke noget at gjøre ophævelse over; de fremholdt, at det var bare en del af admiralernes venner, for hvem denne sag var saa stor, og artiklerne i pressen læste ikke andre end sjøofficerer og nogle faa særlig interesserede. Jeg har ikke faaet det indtryk. Jeg har i den senere tid ikke talt meget med sjøofficerer, derimod har jeg været meget sammen med stortingsmænd og med en hel del civile mennesker udenfor Stortinget, og jeg har faaet indtryk af, at denne sag har vakt en ganske overordentlig stor opmærksomhed baade i og udenfor armeens og marinens kredse, og jeg har ogsaa af udenlandske aviser seet, at den har vakt

opmærksomhed, en høist pinlig opmærksomhed, langt udenfor Norge. Jeg har før udtalt, at selve striden mellem de to admiraler i og for sig ikke burde voldt saa stort opstyr; jeg skal ikke her udtale mig om, hvor skylden ligger; men jeg tror ikke, at det er sjøofficererne og admiralernes venner, som har den hovedsagelige skyld i, at saa er bleven tilfældet. Saavidt jeg ved, er det ingen af de aktive sjøofficerer ialfald, som har befattet sig med at skrive artikler eller som har deltaget i pressekampagnen om denne sag; men det er vel forstaaeligt, at den inden marinen har vakt opmærksomhed. Man maa dog huske paa, at sagen slig som den har udviklet sig ikke er saa ganske ubetydelig heller. Chefen for marinens admiralstab, som inden vor marine - og inden andre mariner ogsaa - er anset for en ganske ualmindelig dygtig og begavet stabschef og eskadrechef, har her været beskyldt for udygtighed og for mangel paa klarhed og loyalitet i sine dispositioner. Han er derfor bleven berøvet sin stilling som chef for den vigtigste del af flaaaden i krig. Det er saa sin sag for en etat at se den mand, som alle ser op til og har agtelse for og tillid til, faa den karakter efter 1905. Det er klart, at dette har maattet vække opmærksomhed, man kan være enig eller ikke enig i den fældte dom, saa maa man dog indse, at dette ikke er nogen liden sag for marinen. Paa den anden side er den kommanderende admiral, som ogsaa har sin etats agtelse i høi grad, og som er anset for at være en mere end almindelig retsindig og forsvarsinteresseret mand, bleven beskyldt for at have vist sig udygtig i sin stilling i 1905. Der har været reist krav paa, at den ene eller den anden skulde afskediges, der har været forlangt at begge skulde afskediges og at baade admiralerne og statsraaden skulde gaa sin vei. Det er ikke, som hr. Malm sagde, bare Kristianiapressen, som har deltaget i striden; aviserne i Trondhjem, paa Horten og over det hele land har aftrykt Kristianiapressens artikler og udtalt sig selvstændigt om sagen, saa den er nu engang bleven en stor sag; naar derfor hr. Svendsbøe opholdt sig over, at den var bleven bragt frem her i Stortinget, og han, saavidt jeg forstod, rettede en dadel til mig, fordi jeg har bragt den frem her, saa ved vel hr. Svendsbøe ogsaa at der var intet valg, om den skulde frem eller ei; enten maatte jeg bringe den frem eller saa havde andre gjort det. Allerede under debatten om armebudgettet sagde jo min ærede komitekollega, hr. Egede-Nissen, at han skulde komme tilbage til admiralsagen, naar vi kom til marinebudgettet. Det lovede han, jeg er ganske sikker paa, at han agtede at holde sit ord; den dag, da jeg anmeldte min interpellation, fik jeg ogsaa underhaanden høre fra et andet medlem af denne forsamling, at han agtede at stille en interpellation, hvis ikke jeg vilde gjøre det. Naar hr. Svendsbøe saaledes lader til at tro, at det kun er min skyld, at tingets tid optages med dette spørsmål, saa er ikke det tilfældet. Denne sag maatte nu frem. Som jeg før har sagt, ansaa jeg mig som sjøofficer som den nærmeste

til at tage den op paa rent sagligt grundlag, og jeg gjorde det, fordi jeg haabede derved at faa den ud af verden saa snart som muligt og faa ende paa denne evige avispolemik, som har skadet vort forsvar paa alle kanter. Derfor gjorde jeg det; der var ikke noget somhelst andet hensyn fra min side. Jeg ved, at hele denne strid har skadet marinen i den almindelige opinion, og jeg har hørt mange ytringer ogsaa i denne forsamling om at saa har været tilfældet. Jeg har hørt repræsentanter her i tinget sige, at de var stærkt betænkte paa at stemme mod baade det ene og det andet i marinebudgettet, hvis de ikke fik klarhed over denne sag, saa det var ikke ganske ubeføiet af mig at tage dette spørgsmaal op nu. Den levende opmærksomhed, som denne sag idag har vakt her i tinget, tyder ogsaa paa, at det ikke har været saa ganske uden interesse, ikke saa ganske umotiveret, at den nu blev bragt frem. Som jeg før har sagt, er der indvævet i admiralstriden en række forsvarsspørgsmaal af vital interesse, og det forbauser mig derfor at høre hr. Svendsbøe som god forsvarsven blive saa vred for min forespørgsel og endog tale om, at det hele kunde have sit forblivende med den avisstrid vi har havt. Det synes jeg er en ret underlig opfatning. Naar altsaa bare aviserne skriver, saa er alt i orden; dermed skulde det kunne have sit forblivende. Man skulde ikke vaske sit skidne linned for offentligheden, sagde hr. Svendsbøe. Nei, det er netop det, jeg ønskede, at denne vask nu endelig skulde ophøre, og at dette linned skulde man nu se til at faa rent jo før jo heller.

Hr. sorenskriver Abrahamsen gik ud fra, at jeg havde tænkt mig, at behandlingen af marinebudgettet skulde udstaa, til denne sag var færdig. Præsidenten gjorde opmærksom paa, at det var en misopfatning af hr. Abrahamsen, og det var det selvfølgelig. Jeg gjorde udtrykkelig opmærksom paa under mødet for aabne døre, at jeg ønskede, at marinens budget maatte blive behandlet saa snart som muligt og troede, at vi kunde komme fortere gjennem det ved at tage denne sag op før budgettet, end man vilde gjøre ved at tage den op under budgettet og kanske derved faa den frem igjen fra den ene titel til den anden. Jeg er fremdeles af den mening, at det rigtigste vil være, at sagen oversendes til militærkomiteen; men jeg har aldrig tænkt, som statsministeren talte om, at militærkomiteen derefter skulde komme med noget direkte forslag om, hvorledes ordningen med marinens øverste ledelse o.s.v. for fremtiden burde være, eller at komiteen overhovedet skulde gribe ind i administrationens opgaver paa noget vis. Jeg er ikke af den mening, at militærkomiteen har en saadan opgave; men jeg mente, at det var heldigt, at der blev lagt et vist sagligt skjøn paa disse ting; at den komite, som ellers har med saadanne organisationsmæssige og administrative militære spørgsmaal at gjøre, kunde pege paa de fejl og mangler, som under denne sag har vist sig og kunde henstille til administrationen at rette paa dem i den ene eller den

anden retning. Det troede jeg vilde være heldigt, og jeg maa fremdeles holde paa, at et vist militært, og særlig sjømilitært skjøn skal der ogsaa til for at bedømme, hvor meget eller hvor lidet der ligger i alle disse beskyldninger og paastande i selve admiralstriden. Jeg skulde derfor anse det heldigst, om sagens dokumenter kom til militærkomiteen.

Med hensyn til den forholdsordre, som vi endelig nu har faaet læst op, vil jeg sige, at den er omtrentlig saadan, som jeg efter alt, hvad jeg har læst og hørt om den før, antog, at den var.

Det er jo saa sin sag baade med form og indhold af denne ordre; det er unegtelig en trist meddelelse at faa, naar man skal gaa i kamp, at man ikke maa gaa ud fra, at hverken kyndighed i ledelsen eller øvelse i vaabnens brug eller farten eller noget somhelst andet kan forudsættes at ophæve den underlegenhed i styrke man har ligeoverfor fienden. Det er som sagt en temmelig trist besked at faa; og udtalelsen om, at heller ikke kyndigheden i ledelsen har admiralen lov til at stole paa, det er forsaavidt et temmelig tydeligt mistillidsvotum til den chef, som skal føre flaaden. Der kan tænkes mange forhold ved kampe tilsjøs, hvor vore fartøiers og vort farvands specielle egenskaber og den rent personlige kyndighed i ledelsen kan komme til nytte og opveie meget af fiendens overmagt. Det er sikkert, at inden marinen gjorde man sig store forventninger netop om kyndigheden i ledelsen og ogsaa om forskjellige sider ved vore fartøiers specielle kampegenskaber. Ordrens form kunde været klarere. Men i sin store almindelighed maa jeg sige, at saadan som den nu er affattet, kan jeg ikke skjønne, at nogen skulde kunne misforstaa den i den grad, at man i et givet tilfælde skulde kunne negte at lystre ordre eller at følge chefens signaler; det kan jeg ikke tænke mig, ialfald vilde ikke jeg have opfattet meningen slig, hvis jeg havde faaet den ordre.

Svendsbøe: Jeg forlangte ordet for at give et lidet tilsvær til hr. Abrahamsen, naar han fandt, at mine udtalelser og konklusion var saa rent bort i natten. Jeg kan ikke erkjende det. De udtalelser, som jeg lod falde, var, at jeg fandt, at interpellationen ikke var paa rette sted. Jeg troede, at man ad anden vei kunde faa denne sag afgjort uden i denne høitidelighed med brask og bram at bringe den ind her. Jeg vilde med det samme sige til hr. Eidem, at det er forskjel paa at streife ind paa en sag under budgettets behandling og paa at behandle den ved en høitidelig interpellation. Jeg har altid troet, at der var adskillig forskjel i saa henseende. Naar jeg nævnte en specialkomite og ikke protokolkomiteen som muligens mest hensigtsmæssig, nævnte jeg ogsaa nogle af tingets mest fremskudte medlemmer som eventuelt maatte danne specialkomite. Jeg gjorde det, fordi jeg mente, at de jeg nævnte, havde alle forudsætninger for at kunne træffe det rette. Jeg syntes, at en komite, enten det var

militærkomiteen eller protokolkomiteen, ikke burde trække paa de medlemmers tid, som efter min mening nok kan stemme, men som ikke kan give videre indlæg i sagen. Det var min mening. Nu har da hr. Egede-Nissen og hans meningsfæller forhaabentlig opnaaet at faa fuld besked og kastet det latterlighedens skjær over disse forhold, som de kunde ønske, og hr. Eidem har vel antagelig ogsaa faaet anledning til at sige det væsentligste af, hvad han mener, og da mener jeg, at Stortinget nu maa mande sig op og være tilfreds med dette og lade det blive med det, som nu er passeret i disse to møder for lukkede døre og ikke videre opholde sig ved denne sag. Protokolkomiteen faar, mener jeg, for det første renoncere en tid. Sagen kommer jo til den i sin tid - kanske der inden den tid kunde findes frem mere af det samme. Protokolkomiteen bør altsaa renoncere for det første. Jeg vil, saaledes som sagen nu stiller sig, anbefale Malms forslag, at sagen vedlægges protokollen med alt, hvad dertil hører. Vi maa dog engang ogsaa iaar tænke paa at slutte Stortinget og ikke lade en sag som denne udvikle sig videre og kræve kanske flere møder baade et og andetsteds. Bliver denne debat offentliggjort, saa bør kanske admiralerne selv og alle marinens vedkommende faa saapas god retledning af, hvad her er passeret og sagt, at de vil have at rette sig ogsaa derefter. De maa forstaa, hvad Stortinget mener om disciplin og forholdsordre og alt, hvad dermed staar i forbindelse i marinen. Den forholdsordre, som her var oplæst, fandt jeg i et og alt efter omstændighederne rimelig - efter mit skjøn paa militære forhold tror jeg, den var afgivet i sin tid med det for øie, som der burde tages hensyn til. Jeg vil altsaa anbefale, at sagen vedlægges protokollen, idet jeg tror at det ialfald ikke er paakrævet at anvende mere tid herpaa nu. Den kommer i sin tid frem igjen, naar forgaaelserne ikke er af det slags, at de har afsked tilfølgende for nogen - og det gaar jeg ud fra, at de ikke er, naar ikke regjeringen allerede har truffet saadan afgjørelse - saa der kan ikke være opfordring til nogen videre forhandling. Protokolkomiteen faar, trods at den ene efter den anden noksaa indtrængende beder om at faa sagen, - ialfald renoncere paa det nu og vente, til den i sin tid kommer. Jeg er ikke uvidende om, at det er protokolkomite og odelsting, som skal tilholde dem, som forgaar sig, at gjøre sin pligt. Men de skal faa det i sin tid. Det er ikke saa mange dage, siden hr. Abrahamsen i en anden sag helst vilde, at den sag, det da gjaldt, kunde komme i sin tid efter tur. Men da var der andre, som vilde have den frem strax. Jeg anbefaler Malms forslag, at sagen vedlægges protokollen. Jeg tror, det er det retteste og Stortinget mest værdige. -

Præsidenten: Jeg skal tillade mig at forhøre hos forsvarsministeren, om det ikke var saa, at den forholdsordre, som statsraaden læste op, stod i nøie sammenhæng med den plan, som af forsvarskommissionen var opgjort.

Statsraad Olsson: Jo, i nøieste sammenhæng med den, og den var i overensstemmelse med, hvad admiral Sparre i sin tid foredrog for specialkomiteen i et møde her vaaren 1905. I forsvarskommissionen var tilkaldt flere høiere sjøofficerer foruden kommanderende general og generalstabschef.

Præsidenten: Jeg rettede dette spørgsmaal til statsraaden, fordi jeg hørte underhaanden, at der havde gjort sig forskjellige opfatninger gjældende med hensyn til det punkt. Derfor troede jeg, det var bedst at faa det konstateret.

Bratlie: I den stilling, hvor vi nu staar, idet det ser ud til, at der er overveiende stemning for, at sagen, dersom den skal gaa til en komite, bør tilstilles protokolkomiteen, vil jeg for mit vedkommende stemme for hr. Malms forslag, om at sagen vedlægges protokollen. Jeg tror, at hvis man skal gaa til protokolkomiteen med den, bør den komme dit i ordinær gjænge i sin tid i næste session. Behandlingen af de egentlige militærspørgsmaal, som her foreligger, er jo ikke protokolkomiteens sag, og da tror jeg, det vil være det rigtigste, at lade sagen gaa helt ud i ordinær gjænge, ved at vedlægge den protokollen nu og lade den gaa til protokolkomiteen næste aar sammen med de øvrige sager i de regjeringsprotokoller som da kommer til denne forsamling.

Abrahamsen: Jeg vil sige, at jeg kan ikke gaa med paa Malms forslag. Jeg tror, at naar sagen nu har været drøftet saa længe i aviserne og bragt frem og blæst op til den størrelse, som den engang har faaet, vil ikke den almindelige opfatning føle sig beroliget ved, at sagen nu vedlægges protokollen, og det forundrer mig, at først vil man have den til militærkomiteen for at drøfte den i hele sin bredde, baade det store militære spørgsmaal, som ligger ganske udenom sagen, og den konstitutionelle del, saavidt jeg forstaar. Saa vil man have en specialkomite, som skal granske det, og saa, naar man ser, at ikke noget af det gaar, vil man, at det skal vedlægges protokollen. Der maa da være en vis mening, en vis sammenhæng i alt, hvad vi foretager os. Har man først udtalt de forudsætninger, at sagen er saa stor og har et saa betydeligt omfang, at der maa foretages noget nu, saa faar man da ikke lade det hele falde pladask til jorden med engang. Der vil da ikke være enhed og sammenhæng i sagen. Hr. Svendsbøe siger, at baade den ene og den anden af protokolkomiteens medlemmer har bedet om at faa sagen. Det er akkurat, som om protokolkomiteens medlemmer skulde have reist dette spørgsmaal og søgt at drive det op til et stort spørgsmaal for at faa anledning til at behandle det. Det synes, som om hr. Svendsbøe ikke har fulgt rigtig med, og dog har han deltaget i debatten. Jeg paaviste forrige gang, jeg havde ordet, at først siger hr. Svendsbøe, at

sagen ingen væsentlig betydning har, og at der ikke burde gjøres noget nummer af den, og saa konkluderer han med at foreslaa, at den skal forelægges en specialkomite. Jeg paaviste, at der ikke var enhed og sammenhæng i præmisser og konklusion, fordi præmisserne var pianissimo og konklusionen fortissimo, og dette fortolker altsaa hr. Svendsbøe saaledes, som om det er magtpaaliggende for os at faa sagen, som om jeg skulde været med at blæse sagen op til en stor sag, som om det var protokolkomiteen, som havde reist sagen, som om det var os, som havde ønsket specielt at faa den, og han konkluderede med at gaa over til forslaget om, at sagen vedlægges protokollen. Nei, jeg kan ikke følge hr. Svendsbøe i disse krumspring. Sagen er nu engang kommet frem, og jeg tror ikke, almenheden bliver beroliget, før den har faaet en rationel behandling, og rationel behandling vil den faa overensstemmende med forfatningen og Stortingets reglement, ved at den behandles af protokolkomiteen. Vi maa jo tage den i ethvert fald næste aar, og da vil det jo ikke være spildt arbeide, om vi tager den nu. Kan vi faa beroliget almenheden og bilagt denne sørgelige strid, tror jeg, at sagens behandling nu ikke vil have været forgjæves. Jeg fastholder derfor mit forslag.

Egede-Nissen: Det er godtgjort altsaa, at Børresen ikke har negtet at lystre ordre; men da spørger jeg om, hvori Børresens forseelse har bestaaet. Jo, siger forsvarsministeren, han har havt en anden opfatning end forsvarskommissionen og den kommanderende admiral om de planer, hvorefter der skulde gaaes frem, og disse har han tilladt sig at gjøre opmærksom paa i en ærbødig forestilling. Jeg spørger, om det kan kaldes nogensomhelst slags forbrydelse eller forseelse. Jeg spørger, om det ikke maa være tilladt, naar en mand mener, at de ordrer, som gives, ikke er slige, som de bør være, da at gjøre opmærksom paa dette. Jeg kan ikke forstaa, hvorfor man har straffet Børresen, efter hvad der nu er oplyst. Dernæst maa jeg faa lov til et øieblik at komme tilbage til denne ordre. Jeg spørger hr. Olsson, der, efter hvad Foornæs sagde i 1905, havde Napoleons ydre egenskaber, om han tror at nogensinde i noget slag nogen feltherre har gaaet i ilden, idet han har gjort dem som han skulde føre i kamp, opmærksom paa, hvor elendige de var ligeoverfor de andre. Jeg spørger, om han tror, at nogen har givet dem den besked, at de er svage i tal, og sagt: Dere maa huske paa, at selvom vi er tapre, selvom vi er dygtige i det hele taget, saa hjælper det ingenting. Dere kan pakke sammen med engang alligevel. Tror forsvarsministeren at det nogensinde er gaaet for sig saadan? Nei, jeg tænker, det er temmelig enestaaende, og efterat jeg nu har faaet ordlyden af denne forholdsordre, saa forstaar jeg fuldt ud, at der var den største raadvildhed tilstede saavel hos Børresen som hos panserskibsførerne. Jeg forstaar det, særlig efterat jo øvelserne og det hele sommeren iforveien var drevet med det for øie, at vi er numerisk underlegne,

men vi skal øves derhen, at vi, selv hvor smaa vi er, dog skal hævde vor stilling. Da maa en ordre som den, der er givet, virke saa demoraliserende, at man er tilbøielig til at le af hele stasen. De mænd, som giver slig ordre, skulde lees ud, det skulde de. Og saa kommer desuden denne finalen, som ikke er bedre, denne finalen, hvor der heder, at de befalende paa vore panserskibe skal i ethvert fald have strengt for øie ikke at blive afskaaret fra Tønsbergfjorden. De skal have det strengt for øie, de skal altsaa selv have dette for øie, og da maa det selvfølgelig forudsættes, at de kan handle overensstemmende med denne ordre og ikke slig, som eskadrechefen under vore forhold maatte finde det tjenligst at handle. Jeg spørger, om man kan faa andre indtryk af dette, end at det er galt fat med hele dette stel. Jeg for min part mener iøvrigt, at denne sag danner den bedste illustration paa, hvad det er for noget humbug hele vort forsvarsvæsen. Her har man gaaet og kastet bort millioner paa millioner, og saa, naar det kommer til stykket, hjælper det ingenting alt sammen. Jeg forstaar nu bedre end nogensinde før de militære, som laa ude i 1905 - der har jo været talt om Alexander den store og andre ting - der var en anden mand, som sagde det: Jeg takker Gud for, at det ikke blev krig i 1905.

Mowinckel: Det forbauser mig noget, at hr. Egede-Nissen endnu kan holde sit krigerske humør slig oppe. Det forbauser mig oprigtig talt, efterat han har hørt ordlyden af den forholdsordre, som jo i grunden har dannet basis for denne dags diskussion. Iformiddag diskuterede vi uden at kjende forholdsordrens ordlyd. Jeg tror, det havde været godt, om forsvarsministeren med engang havde oplæst den; for den hele debat havde da visselig kunnet indskrænkes ganske betydelig. Vi maatte jo efter at have hørt hr. Egede-Nissen med en slig sikkerhed udtale sig om disse ting tro, at her var tale om en feighedens forholdsordre, en ordre, som det igrunden var rimeligt, at admiral Børresen stillede sig illoyalt ligeoverfor. Jeg er ikke militær; men jeg kan ikke sige andet, end at, efterat jeg har hørt den forholdsordre, synes jeg, det er en høist urigtig betegnelse af den at bruge udtrykket "feighedens forholdsordre". Det er efter min mening en forsigtighedens forholdsordre, en forholdsordre, som regner med de faktiske faktorer, at vi har 4 panserskibe og fienden 11, og som ogsaa regner med den ting, at det gjælder at holde en smule igjen, naar disse 4 panserskibe har en chef der har gjort sig et ideal af japanernes natlige overfald og, som efter hvad vi idag har hørt, synes at ha forlæst sig en smule paa Tordenskjolds historie, og som derfor sad inde med drømme, der i guttefantasier kan synes overmaade tiltalende, men som det kunde ha været skjæbnsvangert for os at indrette os efter i tilfælde af en krig. Jeg er vis paa, at admiral Børresen vil være alle gutters helt, naar de hører om hans æventyrlige drømmetogt til Gøteborg i høsten 1905; men jeg tror, det vilde været meget letsindigt og farligt, om forsvarsledelsen havde lagt sin

taktik an efter hvad der vilde gjøre sig godt i guttebøger.

Efterat jeg har hørt forholdsordren, der jo udtrykkelig gaar ud paa en offensiv bevægelse, naar vi befandt os paa omraader, hvor en offensiv bevægelse kunde have udsigt til at føres med held, saa synes jeg, det er noget dristigt af hr. Egede-Nissen fremdeles at føre disse uhyre krigerske talemaader om, at en ordre som den var en feig ordre og at den mand, som havde laget den, kun var til at le af. Jeg har ikke tidligere her i Stortinget forstaaet det saaledes, at hr. Egede-Nissen var grebet af militær rabies; men idag maa jeg sige, at det forbauser mig, at ikke hr. Egede-Nissen gaar i spidsen, naar det gjælder at faa vort militær udstyret slig, at vi kunde gaa baade paa Gøteborg og Stockholm.

Efterat jeg har hørt forholdsordren, synes jeg, der er liden grund til at fortsætte med denne diskussion, der er bygget paa skriverier og sladder. Jeg synes at nu maa det ene rette være at vedlægge denne sag protokollen, for at det norske folk kan faa en følelse af, at her er reist en storm i et glas vand. Jeg vilde have stemt for øieblikkelig oversendelse til protokolkomiteen, fordi jeg troede, at denne storm var noget mere end en storm i et glas vand, fordi jeg troede, at her var reelle ting, at her var det en stor sag det gjaldt, at der var begaaet feil, som kunde have været skjæbnesvangre; men saaledes som jeg nu forstaar sagen, tror jeg, det vilde være det rigtigste ligeoverfor almenheden, at Stortinget siger: Denne sag er ikke saa stor som aviserne gjør den til, den fortjener ikke al den blæst, som er reist paa den; vi vedlægger sagen protokollen, for at folk kan blive beroliget og forstaa, at her er ikke noget saa alvorligt paafærde som det er gjort til. Der er intet, som vil virke mere beroligende, end om den sag nu bliver vedlagt protokollen. Da vil folk forstaa, at der er ikke den fare for marinen, som man har gjort det til, og da vil man med meget roligere samvittighed kunne gaa til at træffe de skridt til at styrke vort forsvar, som alle venner af forsvaret vil, der skal træffes. Jeg stemmer derfor for, at sagen vedlægges protokollen. Jeg tror, at paa den maade gjør vi forsvaret den største tjeneste og vi bringer admiralstriden, denne lille strid mellem to personer, ud af verden paa bedste og heldigste maade.

Eidem: Naar sagen staar saaledes som den staar nu, at den ikke kan komme til militærkomiteen, hvilket jo lader til at være tilfældet, og da jeg er af den mening, at en specialkomite vil tage altfor meget bort af Stortingets tid, saa maa jeg holde paa, at den oversendes protokolkomiteen. Jeg er enig med hr. Abrahamsen i, at det at vedlægge den protokollen vil være at gjøre altfor lidet af en saavidt stor sag. Det er ikke saa, at det bare er storm i et glas vand som her har været sagt. Der er militære sider ved sagen - derom er alle enige, ogsaa de to admiraler, og forøvrigt alle militære i dette land -

der er sider ved denne sag af meget stor vigtighed, sider som selvfølgelig maa nøie undersøges. Det har vakt stor opmærksomhed inden hele vort folk, og det vilde se ganske besynderligt ud, om vi nu som resultat af det hele vedlægger sagen protokollen. For mit vedkommende vil jeg derfor erklære, at hvis der ikke bliver tale om oversendelse til militærkomiteen, saa vil jeg være med paa oversendelse til protokolkomiteen.

Jeg vil forresten faa lov til at sige et par ord om den karakteristik, hr. Mowinckel gav af admiralstabschefen. Han talte om at admiralen havde forlæst sig paa "guttebøger" og at han havde skrevet mindre heldige ting om den japanske krig o.s.v. Det er nu imidlertid saa - det vil jeg benytte anledningen til at sige her - at admiral Børresen er overalt anset som ganske overordentlig dygtig og begavet netop i den stilling han indehar som admiralstabschef og eskadrechef, derom er der overhovedet ingen tvil blandt sagkyndige; og der er i, hvad han har skrevet baade fra den japanske krig og om maritime ting forøvrigt meget, som har vakt interesse og diskussion i fagkredse, langt udenfor den norske marine. Det gaar ikke an at bruge saadanne udtryk, som hr. Mowinckel brugte om admiral Børresen.

Præsidenten: Jeg skal i anledning af en ydring af den sidste ærede taler gjøre opmærksom paa, at der kun foreligger 2 forslag, hr. Malms om, at sagen vedlægges protokollen, og hr. Abrahamsens om, at sagen oversendes odelstinget, for af dette igjen at tilstilles protokolkomiteen. Noget forslag om, at sagen skulde oversendes militærkomiteen, er ikke fremsat.

Eidem: Jeg er opmærksom paa det.

Ivar Aavatsmark: Jeg har tidligere idag antydnet, at sagen burde oversendes militærkomiteen eller en specialkomite; men det har ikke fundet støtte i salen og jeg maa derfor gaa ud fra, at et saadant forslag vil falde. Der foreligger da 2 forslag; enten at sende sagen til odelstinget, eller at vedlægge sagen protokollen. Jeg finder, at denne sag, som jo lader til at være baseret paa den forholdsordre, som statsraaden her har oplæst, er af rent militær natur, hvis forholdet er dette, at denne forholdsordre er begyndelsen til den strid, som verserer mellem admiralerne. I saa tilfælde tror jeg ikke, at denne sag ved at behandles af protokolkomiteen vil faa nogensomhelst større klarhed over sig. Jeg vil derfor ikke stemme for, at sagen oversendes Odelstinget. Jeg har da kun et alternativ igjen, nemlig at sagen vedlægges protokollen, og det vil jeg stemme for. Naar man ikke kan faa sagen behandlet paa den rette maade rent militært, saa anser jeg enhver anden behandlingsmaade uheldig. Det vil kun forhale det hele og yderligere bidrage til, at almenheden beskjæftiger sig med denne sag. Jeg vil derfor

stemme for hr. Malms forslag om, at sagen vedlægges protokollen.

Jeg vil, medens jeg har ordet faa lov til at slutte mig til kommandørkaptein Eidem, naar han tog afstand fra de udtryk, som hr. Mowinckel brugte om admiral Børresen. Jeg finder det at være min pligt som officer at give ham en opreisning; han fortjener ikke den karakteristik, som hr. Mowinckel fandt sig beføiet til at give ham. Han er en officer, som er anerkjendt for at være en mere end almindelig dygtig mand, og som har et navn som en særdeles dygtig sjøofficer langt udenfor landets grænser. Jeg finder det lidet passende at kaste stænk paa hans dygtighed; og at karakterisere hans optræden som guttestreger finder jeg alt andet end rigtigt. Jeg tror, at alle, som kjender admiral Børresen, var vel fornøiet med, at han stod som eskadrechef i 1905, og jeg tror, vi fremdeles skal være fornøiet med at faa beholde ham i denne stilling. - Hr. Egede-Nissens bemerkning om, at det hele stel var humbug, finder jeg ikke behøver noget svar, især efter den maade, hvorpaa han har deltaget i denne sags behandling idag, og efter den maade, hvorpaa han i det hele stiller sig til forsvarsvæsenet.

Præsidenten: Jeg vil bemærke, at det staar ethvert medlem frit for at stille forslag om sagens oversendelse til militærkomiteen. Hvad jeg har gjort opmærksom paa, er kun, at noget saadant forslag ikke er stillet.

Ivar Aavatsmark: Jeg har indtryk af, at et saadant forslag ingen udsigt har til at gaa igjennem, og derfor vil jeg ikke fremsætte det.

Præsidenten: Jeg vil for mit personlige vedkommende som repræsentant tillade mig at bemærke, at jeg kan være fuldt enig i at denne sag er blæst op til meget mere end den oprindelig var og burde være; men et faktum er nu, at den har vakt ganske betydelig opsigt, og hvad man end kan mene om den diskussion om sagen, som har fundet sted i pressen, saa holder jeg mig overbevist om, at hvis Stortinget nu beslutter sagen vedlagt protokollen, saa stanser man ikke dermed denne diskussion. Den vil komme til at fortsættes, og fortsættes til skade, efter min mening, for vort forsvarsvæsen. Jeg kan derfor ikke stemme for, at sagen vedlægges protokollen.

Liljedahl: Jeg har forlangt Ordet for at afgive den erklæring, at jeg vil stemme for hr. Malms forslag. Foruden det, som har været anført af hr. Mowinckel og andre, vil jeg bare nævne den omstændighed, at begge admiraler har akcepteret den afgjørelse, som først blev truffet af forsvarsdepartementets chef og senere af den samlede regjering. De har erklæret sig tilfreds med den, begge admiraler, og de vil som følge deraf leve efter denne afgjørelse. Dermed er striden mellem disse to op - og afgjort til tilfredshed for dem begge. Vi behøver da

ikke at tage noget hensyn dertil. Skulde denne sag sendes til militærkomiteen eller til en specialkomite, saa tror jeg ikke, at dette vilde føre til nogen afgjørelse af de store spørgsmaal, som er reist i forbindelse med denne sag. Og den konstitutionelle side af sagen vil faa sin afgjørelse af protokolkomiteen, naar den efter sin tur kommer til samme. De, som er rædde for, at man paa denne maade give pressen næring for videre skrivelser om dette, tror jeg tager fejl. Jeg tror, at pressen faar et høveligt svar, naar vi vedlægger sagen protokollen.

Statsminister Michelsen: Jeg begjærede ordet, da hr. Egede-Nissen holdt sin sidste tale, for at gjøre nogle bemærkninger til ham, maaske er dog dette overflødig; der er fra anden kant sagt, det meste af hvad der efter min mening er nødvendigt at svare paa. Der er kun et enkelt punkt, jeg vil opholde mig ved; det er dette enkelte punkt i den saakaldte forholdsordren, som underhaanden og nu ogsaa af herr Egede-Nissen har været fremstillet som et typisk eksempel paa undfaldenhet og feighed. Dette punkt lyder saaledes: "Overlegenhet paa vor Side med Hensyn til Skibenes Fart, Kyndighed i Ledelsen eller Øvelse i Vaabnernes Behandling, der skulde kunne opveie Forskjellen i Styrke, kan ikke forudsættes at være tilstede." Med dette punkt forholder det sig som bekjendt saaledes, at admiral Børresen i modsætning til forsvarskommissionens flertal oprindeligt havde fremlagt en anden plan, som blev diskuteret, men som enstemmig blev forkastet, det vil sige mod admiral Børresens stemme. Jeg tror ikke, jeg tager fejl i, at admiral Børresen var den eneste i forsvarskommissionen, som hævdede dette afvigende standpunkt. I modsætning dertil foreslog kommanderende admiral med tilslutning af forsvarskommissionens øvrige medlemmer den taktik, som han for sin part ansaa forsvarlig. Nu er det en selvsagt ting, at vistnok er det enhver militær leders pligt, naar vi staar overfor en krig, at opmuntre sine underordnede, opmuntre dem i deres tro og tillid til egen evne og til egen overlegenhet; thi uden troen paa sig selv og sin sag seirer man aldrig. Denne tro og tillid vilde naturligvis baade admiral Børresen og admiral Sparre have søgt at overføre paa sine underordnede, naar krigen var uundgaaelig og man gik til kamp. Men det er ikke derom, der spørges i forholdsordren. Her spørges der om man med den taktiske planlæggelse for vor marines mobilisering og kampmaade ikke var nødt til at tage i betragtning som et afgjørende moment, at vi havde 4 panserskibe og at fienden havde 11. Ud fra denne forudsætning og paa dette tidspunkt mener jeg, det var en absolut pligt for kommanderende admiral at gjøre opmærksom paa, at hvor megen tillid vi end med rette havde lov at stille til vore skibes kampdygtighet, vort moderne materiel og til vore dygtige officerer og sjøfolk, saa var dog vor materielle underlegenhet med hensyn til skibenes antal saa stor at med den maatte der selvfølgelig regnes. Der skal en temmelig hed hjerne til for at kunne paastaa,

at denne underlegenhet - det at lægge ivei med 4 panserskibe mod 11 fiendtlige - var en ting, som nok kunde anbefales i betragtning af vor formodede overlegenhet paa andre omraader. Jeg mener, at det havde været letsindig gjerning - jeg bruger det ord - en rent ud letsindig gjerning, om de, som havde det militære ansvar i de dage, vilde have ræsonneret saaledes ved planlæggelsen af vor marines taktik. Dette vilde været en overvurdering og forvanskning af alle virkelige dimensioner. Vi havde disse 4 panserskibe som det eneste, vi havde at stole paa, og vi var forpligtet til at stille os saaledes, at vi, om krigen var kommet, ikke havde sat alt paa ét brett og resikeret hele flaadens ødelæggelse. Thi det faar erkjendes, at hvor styrkeforholdet var dette, var chancerne ikke store. Disse momenter er det, som er forudsætningen og motivet for den saakaldte forholdsordren for det her omhandlede passus' vedkommende, og da er man ikke i mindste maade berettiget til som hr. Egede-Nissen at stemple den som udtryk for undfaldenhet eller feighed. Det i forholdsordren citerede passus er en nøgtern vurdering af de faktorer, som her stod mod hinanden. Dette tror jeg, at det er absolut nødvendigt at holde for øie, naar man vil kritisere denne forholdsordre. Den er, som hr. Mowinckel oplyste, paa ingen maade defensiv; tværtimod, den er saa offensiv, som vore forhold paa nogen maade tillod.

Saa sagde hr. Egede-Nissen videre, at admiral Børresen som bekjendt slet ikke havde negtet at lystre, han havde bare tilladt sig at have en anden opfatning. Ja, det var ikke egentlig det, krigsministeren sagde. Forsvarsministeren erklærede, at vistnok havde admiral Børresen selvfølgelig ikke paa nogen maade negtet at lystre - havde han gjort det, var han naturligvis øieblikkelig bleven afsat. Forsvarsministeren har heller ikke paa nogen maade forment admiral Børresen at have en anden opfatning end admiral Sparre af disse taktiske spørgsmaal, men forsvarsministeren sagde, at det var hans opfatning, at den maade, hvorpaa admiral Børresen ligeoverfor sine skibschefer havde fremstillet denne forholdsordre, ikke var loyal. Det var det, krigsministeren havde at beklage sig over, ikke over, at admiral Børresen havde en anden opfatning end admiral Sparre af de taktiske spørgsmaal. Og dette, at admiral Børresen i sin fortolkning af denne forholdsordre ligeoverfor skibscheferne ikke havde været loyal, var det, som foranledigede admiral Sparre til det næste skridt, at stryge admiral Børresen af mobiliseringslisten. Saa blev denne sag indanket for forsvarsdepartementets chef, og saa resolverede forsvarsdepartementets chef, at han ikke fandt, at denne forgaaelse fra admiral Børresens Side var saa stor, at den for alle tider burde udelukke ham fra mobiliseringslisten. Forsvarsministeren bestemte da, at det for indeværende mobiliseringsaar fik have sit forblivende med det, som kommanderende admiral havde bestemt, men at fra næste termins indtræden skulde Børresen gjenindtræde.

Dermed var efter forsvarsministerens og efter den samlede regjerings mening denne sag bragt i den stilling, som den burde komme i. Mere vilde man ikke gjøre i den anledning, og dermed skulde begge de to herrer admiraler kunne være tilfreds. Men saa begyndte efter kort tids forløb paa foranledning først af admiral Børresen en ny avispolemik om denne sag, som voksede ved nye indlæg fra begge kanter, og saa begyndte ogsaa pressen at puste denne sag saaledes op, at den fik dimensioner, som den - deri er jeg fuldstændig enig - ikke paa nogen maade fortjente. Generaladvokaten har i sin betænkning udtrykkelig udtalt, at efter hans mening foreligger der intet i denne sag, som kan begrunde nogen forholdsregel mod nogen af admiralerne enten af administrativ eller strafferetslig art. Generaladvokaten mener med andre ord, at denne sag ikke giver nogen anledning for regjeringen eller nogen anden til at skride ind mod nogen af admiralerne ved enten at sætte dem under krigsret eller ved ad administrativ vei at fjerne nogen af dem. Det samme har været regjeringens opfatning. Det har været regjeringens opfatning, at dette igrunnen er i det store og heletaget bagateller, som har sin grund i, at disse to herrer øiensynlig gennem aarrækker har seet paa hinanden med adskillig jalousi og derfor har havt vanskelig for at opnaa et fuldt tilfredsstillende samarbeide, men meget let for at komme til divergerende opfatninger hvor det gjaldt bagateller. Men ingen af dem har paa noget punkt begaaet nogen pligtforsømmelse eller brud paa disciplinen af den art, at der er tilstrækkelig grund for regjeringen til at skride ind enten ad administrativ vei eller ved at sætte dem under krigsret. Generaladvokaten understreger dette meget sterkt, og jeg tror, at enhver som læser igjennem sagens akter, ogsaa vil finde, at det vilde være en absolut uretfærdighed, hvis man paa basis af, hvad her foreligger, vilde skredet til at fjerne den ene eller den anden af admiralerne. Det vilde efter min mening været en saa stor uretfærdighed at jeg tror ikke, nogen regjering vilde gjort det. En anden sag er det, at jeg for mit personlige vedkommende ikke vil lægge skjul paa, at jeg nok kunde nære det rent platoniske ønske, at disse to herrer, som har havt saa vanskelig for selv i en kritisk tid at arbeide sammen, begge trak sig tilbage; jeg tror, det kanske vilde være i forswarets interesse. Dette er min personlige opfatning, uanseet den dygtighed de maatte repræsentere. Jeg tror, det under vore forhold er en nødvendig betingelse for at nationen kan faa fuld tillid til den øverste marineledelse, at marinens admiraler kan samarbeide i fuld loyalitet med hinanden. Og jeg tror ikke, at samarbeidet har været saa godt, som ønskeligt kunde være. Men endnu foreligger efter min mening ikke tilstrækkelig grund for regjeringen til at fjerne nogen af dem. Da regjeringen i saa henseende ikke fandt at burde bygge paa vort eget skjøn alene, fandt vi det rigtigt at indhente udtalelser fra sagkyndige, og efter disse udtalelser som er fremkommet, har generaladvokaten

konkluderet med udtrykkelig at udtale, at der ikke er grund til at foretage noget videre skridt mod admiralerne personlig. Men naar sagen stod saaledes, forekommer det mig, at det eneste logisk rigtige har været netop den resolution, som regjeringen har afgivet: at det skal have sit forblivende med, hvad forsvarsdepartementets chef har bestemt. Jeg har ogsaa den bestemte opfatning, at om sagen sendes til odelsting og protokolkomite, saa vil det endelige resultat blive det samme. Jeg er ganske sikker paa, at protokolkomiteen vil komme til det resultat, at der ikke foreligger noget, som er af den art, at der var nogensomhelst grund for administrationen til at gribe ind paa nogen anden maade. Dette er i korthed efter min mening denne sags kjerne. Jeg tror, vi alle kan være enige om, at den ikke paa nogen maade har fortjent at blive blæst op til, hvad den nu har faaet udseende af at have, og det er muligt, at det kanske vilde virke mest beroligende ligeoverfor almenheden, om man udenvidere besluttede at vedlægge sagen protokollen. Man maa huske paa, at den konstitutionelle side av sagen faar man jo alligevel anledning til at behandle, naar sagen ad ordinær vei kommer til odelstinget og protokolkomiteen til næste aar. Men sagen er efter mit skjøn ikke paa nogen maade saa vigtig, at det skulde være nødvendigt for Stortinget at tage særegne forholdsregler af hensyn til - det fastholder jeg - at endel avisredaktører og endel meget ivrige sjøofficerer har pustet den op til noget ganske andet end den fortjener.

Myrvang: Jeg vil slutte mig til dem, som mener, at denne sag nu har lagt nok beslag paa offentlighedens og denne forsamlings opmærksomhed. Jeg vil derfor stemme for hr. Malms forslag, at sagen vedlægges protokollen. Jeg slutter mig til, hvad statsministeren har udtalt; jeg mener, at det bør have sit forblivende med det, som nu er gjort. Der tales om, at man skal søge at forkorte stortingssessionen. Men hvis man skal give sig til at debattere den slags sager i det uendelige, saa spør jeg rigtig, naar vi skal blive færdige. Jeg vil derfor, som sagt, stemme for hr. Malms forslag.

Malm: Det er to punkter, jeg skal faa lov at gjøre opmærksom paa i anledning det af mig stillede forslag. Naar protokolkomiteens formand hr. Abrahamsen bemærker, at dette mit forslag ikke staar i forhold til, hvad der er skeet før her i dag, saa vil jeg faa lov at gjøre opmærksom paa, at jeg paa grund af visse forhold har noget kjendskab til denne sag paa forhaand. Jeg var derfor allerede i formiddag af den mening, at sagen ikke egnede sig til behandling af Stortinget paa grund af sin ubetydelighed og paa grund af den rigtige afgjørelse, som har fundet sted fra regjeringens side. Jeg var derfor betænkt paa at fremsætte forslag allerede paa det tidspunkt om, at sagen skulde vedlægges protokollen, men da den allerede var kommet ind for Stortingets behandling,

tænkte jeg paa en specialkomite for derved hurtigst muligt at faa denne sag ud af verden. Det af mig stillede forslag er altsaa i den mest logiske sammenhæng. Jeg tvivler ikke paa, at naar sagen kommer til protokolkomiteen, vil der ogsaa blive taget hensyn til den konstitutionelle side af den, men for tiden er det rigtigst, at sagen vedlægges protokollen. Jeg kan heller ikke dele præsidentens frygt for, at derved skulde vedligeholdes nogen uro i almenheden; thi hvis Stortinget oversender sagen til odelstinget vil det vække en vis opmærksomhed i almenheden, men hvis Stortinget vedlægger sagen protokollen efter en dags diskussion for lukkede døre, skulde jeg ikke være i tvivl om, at almenheden vil forstaa, hvad det betyder. Og dertil vil jeg gjøre opmærksom paa, at der selvfølgelig er adgang til i den udstrækning Stortinget maatte bestemme at offentliggjøre saa meget af debatten, at man ser, hvad der er Stortingets mening.

Egede-Nissen: Den ærede statsminister er en meget elastisk herre. I formiddag hed det, at den sunde fornuft maatte tilsige os at sende sagen til protokolkomiteen ---

Statsminister Michelsen: Nei.

Egede-Nissen: Jeg har noteret mig det saa.

Statsminister Michelsen: Jeg stoler ikke paa hr. Egede-Nissens notater.

Egede-Nissen: Saa er mistilliden gjensidig da hr. præsident! Saadan noterede jeg i ethvert fald hr. statsministerens udtryk: da skulde den sunde fornuft tilsige os at sende sagen til protokolkomiteen. Nu iaften er det blevet opportunt at begrave den. Jeg har jo forstaaet, at begge disse begravelsesforslag smager hr. statsministeren særdeles godt; thi han ønsker selvfølgelig ikke, at disse ting skal granskes videre af folk, som kunde have større evne til at bedømme sagen, end man har havt her. Jeg siger større evne til at bedømme sagen; thi naar man bedømmer den ordre, som der her har været talt om, paa den maade som her er gjort idag, ja da underkjender man jo alt hvad der heder sagkyndig bedømmelse. Thi hvad har om dette punkt de sagkyndige udtalt? Jo, de har udtalt om den ordre, at den kunde lede til skjæbnesvangre følger. Men det bryder man sig ikke det spor om; naar man bare kan redde statsminister Michelsen og statsraad Olsson fra at dætte af taburetterne, giver man selvfølgelig en god dag i, om der sker Børresen uret eller om hvordan det gaar med forsvaret, - det giver man en god dag i.

Hr. Mowinckel er overmaade stor i sine egne tanker, men jeg tror nok, at hvis han foran dem, der har forstand paa disse ting, kom med sine ualmindelig freidige paastande, vilde han blive ganske ordentlig plukket, og jeg for min

part tænker, at det er vist hr. Mowinckel som mere tænker paa de gamle tordenskjoldske historier - der er vist kortere tid, siden han har læst dem, end hr. Børresen, og jeg tror, man trygt kan gaa ud fra, at det er ikke noget slags eventyrlyst eller den slags ting, som har ledet Børresen til den plan han lagde og fremstillede i forsvarskommissionen, en plan, som vel at merke ikke gaar ud paa det hr. Olsson idag tillægger ham. Den dissens, der var mellem Børresen og den øvrige kommission gjaldt befæstningen af Hortensafsnittet, det var dissensen; men efterat Børresen blev nedstemt i den kommission, har ikke han rørt en finger for at faa sin plan fulgt og ikke de andres. Det gaar derfor ikke an saadan gang efter gang at ville fremstille sagen anderledes end den virkelig er.

Saa tales der om, at der skulde ikke være noget galt i dette, at der i begyndelsen af denne forholdsordre tales om, hvormange skibe de andre havde. Det skulde dog i bedste tilfælde være overflødig; thi man skulde jo tro, at de søofficerer, som stod i spidsen for flaaen, maatte selv vide hvormange skibe svenskerne har og hvormange vi havde. Det var vel ikke Michelsen eller Olsson som trængte at fortælle det. Hvad man end kan mene om det, maa man i ethvert fald være af den bestemte opfatning, at indledningen til den ordre var absolut overflødig og selvfølgelig skikket til i høi grad at deprimere deres mod som skulde være førere i den eventuelle kamp.

Saa kom hr. Michelsen, som øiensynlig ikke den hele tid har været tilstede i formiddag, og fortalte, at Børresen har fremstillet ordren, som var kommet fra kommanderende admiral, illoyalt for skibscheferne. Det er ikke tilfældet. Jeg beder hr. Michelsen læse historien op igjen, han vil da faa vide, at det forholder sig ikke saadan. Hr. Olsson har netop i formiddag sagt, at det har heller ikke engang han udtalt, tvertimod, derom sagde han intet. Hvad han derimod mener skulde være illoyalt var, at Børresen muligens paa et senere tidspunkt ikke havde kommunikeret til skibscheferne den sidste ordre fra kommanderende admiral; men ogsaa om dette var hr. Olsson saa forsigtig, at han sagde, det fremgaar ikke af dokumenterne, hvorvidt han har gjort det eller ikke. Da er det et stridt stykke af hr. Michelsen at komme og sige nu i denne forsamling, at Børresen har været illoyal ved fremstillingen af ordren til skibscheferne. Jeg henstiller ogsaa til forsvarsministeren at berigtige hvad han sagde, at der var gaaet 1/2 aar mellem at han afgav sin kjendelse og til at det - ikke paa foranledning af Børresen men paa foranledning af avisudtalelser, Børresen gav sin nye fortolkning af forsvarsministerens afgjørelse af 25de oktober. 25de oktober, og den 3die december var det, at striden paany efter foranledning blev reist. Jeg mener, at de, som vil stikke denne sag under stol, de, som nu vil stemme for, at sagen skal vedlægges protokollen, de ønsker ikke klarhed i den, og det mener jeg er beklageligt, ikke mindst af den grund, at her er skeet uretfærdighed mod hr. Børresen. Jeg mener, man har været uretfærdig mod ham, og

jeg mener derfor, at man skylder ham saa meget, at man i hvert fald søger at faa bragt den fulde klarhed i sagen. Det er det, som for mig har været udgangspunktet, dette, at jeg vil, der skal ske retfærdighed, selv hvor jeg ved, at der er saa meget, som er skikket til at demoralisere, som netop i krigsvæsenet. Det ser man jo bedst her, at det er i høi grad skikket til at demoralisere den, der har befatning med det. Men vi er ikke tjent med, at nogen del af vor administration, selv om det er forsvarsvæsenet, bliver demoraliseret; derfor skal ogsaa der retfærdigheden ske fyldest.

Blakstad: Da formanden i protokolkomiteen fastholder sit forslag om, at sagen oversendes odelstinget, har jeg som medlem af protokolkomiteen fundet at burde afgive den erklæring, at jeg vil stemme for hr. Malms forslag. Det er muligt, at forslaget maa forandres derhen, at sagen henlægges, for hr. Eidems interpellation kan vel neppe vedlægges protokollen. Jeg har fundet at burde afgive denne erklæring, ogsaa fordi jeg ved, at der er andre medlemmer af protokolkomiteen, som deler denne min opfatning. Sagen vil jo i sin tid komme til protokolkomiteen, og jeg tror ikke, at denne sag fortjener saa stor opmærksomhed, at den behøver at behandles udenfor sin tur.

Præsidenten er gaaet ud fra, at saavel hr. Abrahamsen som hr. Malm ved ordet "sagen" i sit forslag har ment den Stortinget overbragte gjenpart af resolutionen, og jeg vilde ogsaa gjort opmærksom paa den ting, inden man gik til votering.

Hougen: Saavidt jeg forstaaer, er det den almindelige opfatning i Stortinget nu, at den komite, som bør behandle denne sag, er protokolkomiteen. Militærkomiteen har opgivet at faa den til sig, og saa ser vi da, at den ene efter den anden af militærkomiteens medlemmer kommer og siger, at hvis ikke militærkomiteen faar sagen, saa er det ikke værdt at sende den til nogen komite; derfor vil disse medlemmer af militærkomiteen nu, at sagen vedlægges protokollen. Den antydede specialkomite er, som det lader til, forsvundet i al stilhed; og der er da kun protokolkomiteen tilbage. Nu er det jo saa, at sagen næste aar vil komme til protokolkomiteen, selv om Stortinget nu vedlægger den protokollen; og derfor kunde der være adskilligt, som talte for, at man stemte for hr. Malms forslag, især hvis hr. Malm vilde indlede sit forslag med en hentydning til det faktum, at sagen alligevel vil komme til protokolkomiteen til granskning. Det forekommer mig, at noget saadant maatte sættes i spidsen, for at folk kunde forstaa, at dette ikke var nogen begravelse. Men jeg kan, selv om den tilføielse sættes i spidsen for hr. Malms forslag, alligevel ikke stemme for det; jeg maa stemme for, at sagen oversendes til protokolkomiteen bl.a. af de grunde, som den ærede præsident fremholdt. Jeg tror, det

forholder sig, som præsidenten sagde, at vedtagelsen af hr. Malms forslag vil opfattes ude blandt folket som ialfald en antydning til en begravelse. Man vil sige som saa, at Stortinget har skudt sagen fra sig, forat den kan gaa, om ikke i glemmebogen, saa dog den afkjølede vei, som f.eks. revisionssagers behandling synes at være, og det tror jeg ikke vil være heldigt. For vel er sagen kanske ikke saa stor, som man har gjort den til; men den er heller ikke saa liden, som man nu vil gjøre den til iaften; jeg tror i hvert fald ikke, den staar som saa liden ude blandt folket. At den ikke er saa ganske liden, tror jeg fremgaar allerede af, hvad den ærede statsminister udtalte isted. Naar en sag kan give anledning til slige udtalelser som at: det rigtigste kanske havde været at begge admiraler havde trukket sig tilbage - begge admiraler for Norges flaade, hr. præsident! - da mener jeg, at sagen ikke er saa liden, som den nu er blevet gjort til i anledning af den oplæsning af forholdsordren, som den ærede statsraad lod os faa her isted. Man maa erindre, at der ogsaa var andre ting end denne forholdsordre; det var ogsaa andre begivenheder i 1905, eller som fulgte af dem og som vedkommer denne sag, som ogsaa bør komme under overveielse. Det var f.eks. den handling fra kommanderende admirals side, at han fratog den anden admiral kommandoen i aaret 1906, og saa kommer statsraadens optræden ligeoverfor de to admiraler; alt dette og mere til er det, det gjælder her og det maa drøftes. Saa liden, som sagen gjøres af enkelte talere her i aften, er den derfor ikke, saavidt jeg kan skjønne. Jeg tror derfor, almenheden vil kræve en mere hurtig afgjørelse af denne sag end den, som vil blive følgen af en udsættelse til næste aar; og jeg mener, at vi vil faa en rolig og sindig afgjørelse, hvis vi oversender sagen til protokolkomiteen. Protokolkomiteen er ikke bekjendt som en hidsig komite, som en, der i ubesindighed gaar hen og afgiver mindre vel overveiede indstillinger. Jeg tror sikkert, at sagen hos den vil faa en rolig, sindig, alsidig, grundig drøftelse og vi vil forinden faa en indstilling, som vi kan gaa til at afgjøre i ro og besindighed og vi vil faa en afgjørelse, der kan blive betryggende for det hele samfund. Jeg mener derfor, at det rigtigste vil være nu at oversende sagen til odelstinget og derigjennem til protokolkomiteen, for at den kan blive endelig afgjort i løbet af denne session.

Stang: Det lader til, at resultatet af denne lange dags lange debat er blevet, at en overveiende flerhed af Stortingets medlemmer ønsker at virke beroligende paa almenheden, saa beroligende som muligt. Man drøfter hovedsagelig, hvad man skal gjøre for at virke beroligende. Jeg har ogsaa for min del faaet det indtryk af debatten, at det er det, som er paakrævet. Jeg tror, at der har været gjort altfor meget allarm om denne sag. Vi, som har havt anledning til her at blive sat nærmere ind i den, ønsker at rette en beroligende tale udover.

Spørsmålet bliver da kun, hvordan man skal indrette sig, for at virke saa beroligende som muligt. Man hævder, at man vil have sendt sagen over til odelstinget for at protokolkomiteen skal komme med en indstilling. Men naar den indstilling kommer, maa sagen igjen forhandles for lukkede døre, saa ingen faar noget at vide om debatten. Og kun den beslutning som vil blive fattet af Stortinget, vil komme udenfor. Langt bedre forekommer det mig da at være, at man fatter en beslutning nu her straks. Og den beslutning, som fattes her idag, synes jeg skulde gaa ud paa, at sagen vedlægges protokollen; thi en saadan beslutning maa dog virke saa beroligende som nogen tale, Stortinget kan føre overfor den norske almenhed. Dermed siger vi jo i virkeligheden, at Stortinget ikke har fundet grund til at foretage noget yderligere ved sagen. Det maa være den mest beroligende tale. Sender vi sagen nu til protokolkomiteen med paalæg om, at den skal komme med indstilling om sagen udenfor dens tur, vil det snarere blive signal til en fornyelse af pressediskussionen, og det vil vække mere uro. Jeg stemmer derfor for hr. Malms forslag.

Gunnar Knudsen: Efter at jeg havde ordet i formiddag, har hr. Malm fremsat sit forslag om, at sagen vedlægges protokollen. Det hævdes jo til fordel for dette forslag, at det skal virke beroligende udover. Vi har nu holdt en lang diskussion her, og jeg ved ikke, hvad jeg skal sige om denne diskussion; det synes ikke som de sagkyndige er enige. For os, som ikke er sagkyndige i denne debat, er det ikke godt at vide, hvem der har ret. De, som kjender dokumenterne, er jo statsministeren, statsraaden og præsidenten og - som det lader til - hr. Egede-Nissen. Det lader ikke til, forekommer det mig, at dhrr. er enige. De øvrige, alle vi andre her i salen, ved jo ikke, hvad der ligger bag; vi har ikke fuldt kjendskab til alle sagens dokumenter. Jeg kan da ikke rigtig forstaa, at denne forsamling med fuld oversigt kan lægge sagen hen. Jeg hører ikke til dem, som vil gaa til overdrivelser. Jeg advarede tvertimod overdrivelser her i forrige møde. Men nu synes jeg, at man gaar for langt i den modsatte retning. Det er merkeligt, hvor menneskene er tilbøielige til at gaa efter pendelen. Der har været mange standpunkter her idag i denne debat. Selv statsministeren har ikke kunnet verge sig imod det. Han begyndte med at anbefale, at sagen sendtes militærkomiteen, saa anbefalede han, at den sendtes protokolkomiteen, og nu tilslut anbefalede han hr. Malms forslag. Nu skal jeg lægge til det, at jeg tror igrunden, statsministeren i sin sidste anbefaling har fundet sin første kjærlighed. Det er jeg tilbøielig til at tro. Men jeg tror det er en overdrivelse at ville sende sagen til militærkomiteen for ikke alene at faa admiralsagen belyst men for ogsaa at faa organisationsspørsmålene op, ligesaa meget synes jeg det er en overdrivelse i den modsatte retning, hvis man simpelthen skrinlægger sagen, uden at Stortinget gennem

sine betroede mænd har faaet adgang til at se paa den, gjøre sig bekjendt med alle sagens dokumenter. Præsidenten er den eneste stortingsmand, om hvem man med sikkerhed ved, at han har sat sig ind i sagens dokumenter. Og han anbefaler, at sagen sendes odelstinget, anbefaler altsaa hr. Abrahamsens forslag vedtaget. Og det tror ogsaa jeg vil være det rigtigste og forsigtigste. Beroligende, som det heder, kan det dog virkelig ikke virke paa almenheden, medmindre Stortinget har havt adgang til gennem en af sine repræsentative komiteer at se paa sagen, se samtlige dokumenter. Af den debat, som er ført her idag, kan man jo absolut intet slutte, fordi der kommer paastande og benægtelser imod hinanden fra hold, som synes at skulle kjende til dokumenterne i sagen. Saa jeg tror, at det maa være det klogeste og rigtigste at fastholde det standpunkt, som jeg tror, at de fleste havde i forrige møde, nemlig at sagen oversendes odelstinget.

Ihlen: Jeg tror, at statsminister Michelsen gjorde sig skyldig i en feiltagelse, da han begyndte sit sidste foredrag. Idet han refererede statsraad Olssøns udtalelser, sagde statsministeren nemlig, at admiral Børresen, efter at han havde faaet ordren, fremlagde ordren for sine skibschefer paa en illoyal maade. Noget saadant sagde imidlertid ikke statsraad Olssøn. Statsraad Olssøn sagde meget mere, at den illoyalitet, som hr. Børresen havde vist i dette tilfælde, den illoyalitet havde han vist i en skrivelse, som han sendte admiral Sparre, og specielt ved en tegning, som han sendte med skrivelserne, en tegning, som saavidt jeg forstod det maatte ansees som en karrikatur af planen. Jeg vil bemærke dette.

Om sagen selv vil jeg tillade mig at sige, at det forbauser mig at høre, at den nu er bleven saa ganske liden og ubetydelig. Jeg kan ikke tiltræde den opfatning. Det er dog foregaaet her, at viseadmiral Sparre har udtalt, "at admiral Børresen gjentagende i sin tjenstgjøring har udvist mangel paa lojalitet ligeoverfor sine overordnede og deres udtalte vilje, ligesom hans tjenstgjøring og tjenstlige udtalelser har baaret præg af mangel paa omtanke og klarhed". Senere har forsvarsdepartementet havt sagen til behandling. Og nu ved vi, at det, som forsvarsministeren har udtalt, nemlig at admiral Børresen ikke har optraadt fuldt loyalt, det er nu i mai maaned tiltraadt af den samlede norske regjering. Jeg synes, at dette ikke er nogen liden sag. Skulde jeg sige min personlige mening, saa vilde jeg sige, at jeg skjønner ikke, hvorledes manden kan blive staaende som admiral, efter at han har faaet en behandling som denne. Jeg synes, at saa sterk er den behandling, han har faaet. Det er min opfatning af sagen. I ethvert fald synes jeg, sagen er saa stor, at jeg ikke vil være med paa, at den vedlægges protokollen. Jeg vil stemme for, at den sendes odelstinget og protokolkomiteen.

Th. Stousland: Jeg indtager det samme standpunkt som præsident, hr. Gunnar Knudsen og protokolkomiteens formand hr. Abrahamsen. Jeg tror, at denne sag helst nu straks bør sendes til protokolkomiteen. Hvis man virkelig kunde gaa ud fra, at stemningen ude blandt folket beroligedes ved, at sagen vedlagdes protokollen, og hvis man derved sikrede, at ikke pressediskussionen fortsattes paa det samme løse grundlag som hidtil, da kunde jeg nok været med paa at stemme for, at sagen vedlægges protokollen; men det tror jeg ikke. Jeg tror ikke, at almenheden vil føle sig fuldt beroliget med, at sagen er vedlagt protokollen, naar det siver ud, at det overveiende flertal af denne forsamlings medlemmer ikke har havt det kjendskab til sagen, som man forudsætter, at denne forsamling har, forinden den beslutter en sag vedlagt protokollen. Jeg mener derfor, at det vil være det heldigste, om sagen allerede nu bliver sendt protokolkomiteen. Denne komite maa jo i tilfælde faa den næste aar, og det omfang, som sagen har faaet, maa lede til, at sagen da ialfald maa optages i hele sin bredde. Jeg skjønner ikke andet, end at det vil være bedre, at man tager den nu iaar, medens man har den i frisk minde, og at sagen nu bliver undergivet den granskning, som er fornøden, forat tinget i tilfælde kan fælde en berettiget dom i den; først en saadan dom, tror jeg, vil helt ud kunne tilfredsstille og bringe ro ude blandt befolkningen. Jeg mener derfor som sagt, at det heldigste vil være, at man allerede nu sender sagen til protokolkomiteen. Det er kun en forceren af sagen, intet andet; thi den maa jo alligevel komme til denne komite, og den maa komme der i sin hele udstrækning, saa man sparer intet ved, at man nu vedlægger sagen protokollen.

Brøgger: Jeg antager, at det er gaaet adskillige, som det er gaaet mig. Jeg havde i formiddag vanskeligt for at opgjøre mig en mening om, hvordan jeg skulde stille mig til denne sag. Den syntes nærmest at være saapas lidet udredet og saa lidet klar, at man maatte gaa til at sende den til en komite, enten til protokolkomiteen eller militærkomiteen eller en særskilt komite, og jeg var i formiddag endog ved slutningen af mødet bestemt paa at stemme for et saadant forslag. Men efter at vi nu i ettermiddag har hørt oplæst den forholdsordre, som jo egentlig er grundlaget for hele den strid, som siden har reist sig, og efterat vi har hørt den derpaa følgende udredning, saa vil jeg sige, at jeg har faaet et sterkt indtryk af, at sagen ikke er større, end at den bør kunne afgjøres af Stortinget nu straks. Enhver, som har staaet i spidsen for en større administration, vil vide, at det ikke er saa let at undgaa, at der blandt omtrent jevnstillede underordnede, selv om de staar temmelig høit oppe, kan komme saa sterkt divergerende meninger, at det ved enkelte anledninger kan komme til rivninger, som fører til forhold, der trænger en irettesættelse eller en admonition(?). Det er jo faktisk det, som her er skeet; men mere kan man heller ikke sige, at det er, efter den

udredning, som nu er givet. Det kan ikke siges at være nogen stor sag. Sagen har jo været forelagt generaladvokaten, som har havt anledning til at se alle sagens dokumenter, og han finder ikke, at nogen af de stridende parter har forgaaet sig saaledes, at der kan blive tale om at foretage mere end det, som nu er gjort fra departementets side. Efter den udredning, som vi nu i ettermiddag har faaet, synes jeg derfor, at sagen maa siges at være saavidt tilstrækkelig udredet, at man med god grund kan sige: Dette er ikke en sag at opholde Stortingets tid længere med. Ude i almenheden er forholdet formentlig det samme, som det var for os, da vi tog fat paa sagen i formiddag, nemlig at man tænker sig, at der maa være noget forskrækkeligt bagenom, som ikke er kommet frem, naar der er skrevet saa meget frem og tilbage i denne sag; thi pressen har, som det er sagt, gjort denne sag til en stor sag. Men kan der da være noget, som bedre stiller sagen paa sin rette plads, end naar Stortinget siger: Denne sag er ikke større, end at den skal behandles paa sædvanlig maade, og dette sker bedst derved, at sagen nu besluttet vedlagt protokollen, og at den saa næste aar kommer ifølge sin egen karakter til protokolkomiteen til granskning. Det er den sædvanlige behandlingsmaade af sagen, og derved mener jeg, at Stortinget stiller sagen paa sin rette plads; der bør ikke gjøres mere væsen af den.

Man siger, at dette vil bidrage mindre til at berolige almenheden, end om man nu straks sender sagen til protokolkomiteen. En saadan opfatning synes mig imidlertid at vidne om liden tillid til Stortingets autoritet. Jeg mener, at naar vi her hele dagen har behandlet sagen for lukkede døre, og debatten saa ender med, at sagen besluttet vedlagt protokollen, eller med andre ord at sagen skal gaa den sædvanlige vei til sædvanlig granskning, saa vil det virke mere tillidvækkende paa almenheden, end om vi nu beslutter, at sagen skal gaa en ekstraordinær vei, hvorved almenheden alligevel først om lang tid - om overhovedet - vil kunne faa vide noget om sagen. Jeg vil sige, at jeg har faaet det indtryk af den fremstilling, som forsvarsministeren har givet, og som ogsaa regjeringens chef har givet, at sagen er behandlet paa en maade, som Stortinget efter omstændighederne maa sige er tilfredsstillende. Vi kan ikke, mener jeg, for tiden komme længere med denne sag. Det faar da blive protokolkomiteens sag, naar den komite i sin tid faar den, at undersøge, om den finder, at sagen burde været behandlet anderledes. Jeg kan derfor ikke paa nogen maade være enig i, hvad hr. Hougen sagde, at Stortinget ved nu at beslutte sagen vedlagt protokollen skulde "give indtryk af at have skudt sagen fra sig". Nei tværtimod, det maa give indtryk af, at Stortinget efter at have gransket sagen en hel dag paa grundlag af de dokumenter, som er fremlagt, og de oplysninger om sagens indhold som det har faaet, er kommet til det resultat, at sagen er ikke større, end at man kan tage en afgjørelse nu; thi hvis

Stortinget beslutter sagen vedlagt protokollen, saa er dette i virkeligheden en reel afgjørelse af sagen, saaledes som den kan falde paa dette trin. Jeg anser dette for den rette maade at gaa frem paa. Og det gaar ikke an at komme og sige som hr. Egede-Nissen her, at Stortinget derved skulde ville "stikke noget under stolen" eller "ikke ville være med paa at skaffe en mand fuld retfærdighed". Jeg tror, dette er udtryk, som er aldeles uberettigede. I det hele mener jeg, at den maade, som hr. Egede-Nissen har taget denne sag paa hører ikke hjemme her i Stortinget; det er en maade, som jeg antager hos adskillige har vakt en følelse som om vi her havde en Jacob von Tybo til at fremstille sagen istedenfor en af Norges stortings repræsentanter.

Jeg vil stemme for hr. Malms forslag, fordi jeg synes, det er den reelleste maade at behandle sagen paa, og fordi jeg synes, sagen ikke har større vægt, end at vi nu maa kunne afgjøre den efter en hel dags behandling for lukkede døre; jeg synes dette faar være nok.

Abrahamsen: Den sidste ærede taler sagde, at det, at sagen vedlægges protokollen, var en reel afgjørelse. Jeg synes, det er en meget overfladisk afgjørelse; for vi har jo ikke haft anledning til at se nogen af sagens dokumenter; vi har ikke haft anledning til efter alsidig granskning at tage afgjort og endeligt standpunkt i sagen. Naar en flerhed af repræsentanterne synes at slaa sig tiltaals med de oplysninger, de har faaet her, saa tror jeg, det er meget naivt at mene, at almenheden vil gjøre det samme. Jeg vil, at denne sag, som man ikke kan negte har vakt megen opsigt og skadet vor marine i stor grad, skal bringes endelig og for bestandig ud af verden paa grundlag af alvorlig og ordentlig granskning af sagens dokumenter. Det er efter min mening den eneste fuldt forsvarlige maade at behandle sagen paa, naar man først har bragt sagen ind her. Jeg vil, idet jeg fastholder mit forslag, ikke have lagt nogensomhelst realitet ind i det; jeg vil bare, at sagen skal faa en alsidig granskning, naar den først er bragt ind, uden at jeg paa nogen maade vil inklude mig paa realiteten, naar jeg ikke kjender mere til den.

Foss: Diskussionen om denne sag har i den senere tid dreiet sig om, hvorvidt sagen skal vedlægges protokollen, eller om den skal sendes odelstinget, og som en grund, der baade anføres for og imod dette, har været nævnt, at man skal tale beroligende til det store publikum. Jeg er enig i, at man skal tage hensyn dertil, for ingen kan negte, at denne sag har vakt nok saa stor opmærksomhed, ikke alene i Kristiania, men snart sagt i det hele land; og derfor tror jeg, det er berettiget, at Stortinget tager hensyn til at berolige publikum. Spørsmålet bliver da, hvorledes man bedst vil tale beroligende til publikum, enten ved at vedlægge sagen protokollen eller at sende den til odelstinget. Jeg for min part kan ikke være i tvil om, at

det vil virke mest beroligende paa folk, at man beslutter at sende sagen til odelstinget. Det er vistnok en noget ekstraordinær fremgangsmaade - det kan ikke negtes; men sagen er ogsaa lidt ekstraordinær - det kan heller ikke negtes, og den fortjener derfor en saadan lidt ekstraordinær behandling. Jeg mener, at det vil virke mest beroligende paa folk, naar Stortinget siger som saa: Denne sag vil vi have udredet af den komite, som er nedsat til at granske regjeringens handlinger; da vil odelstinget kunne fatte en beslutning bygget paa den undersøgelse, som protokolkomiteen kommer til at foretage. Jeg har den tro, at man da vil faa en helt ud objektiv udredning og faa en helt ud objektiv beslutning af odelstinget. Det mener jeg at alle parter er bedst tjent med; derfor vil jeg for min part stemme for, at sagen sendes odelstinget.

Schanche: I forhold til de mange og tildels lange foredrag, som har været holdt i denne sag, er der ikke faldt megen klarhed over den. Og det kan heller ikke undre, at saa er tilfældet; thi her raader uklarhed og uenighed blandt de saakaldte sagkyndige i denne sag, her staar paastand mod paastand, og her er fremlagt yderst faa dokumenter. Det eneste dokument af nogen vigtighed, som er meddelt, er den saakaldte forholdsordre, som er oplæst af forsvarsministeren. Her har været antydnet forskellige fremgangsmaader, her har været antydnet en specialkomite, her har været nævnt, at sagen burde oversendes militærkomiteen, og her har været udtalt at den skulde sendes til odelstinget og derfra til protokolkomiteen, og nu sidst, at sagen simpelt hen skulde vedlægges protokollen. Det er blevet fremholdt og tildels med styrke af en række talere, at det gjælder at fatte en Beslutning, som virker beroligende udover landet. Ja, jeg er enig i det, men med en vis begrænsning. Jeg mener, at denne sag er pustet op til en unaturlig størrelse; men jeg skulde tro, at det er dog ikke det første og vigtigste at virke beroligende. Det første og vigtigste er dog virkelig at bringe størst mulig klarhed i denne sag - det er det, folk venter; man kræver ikke noget, som øieblikkelig skal virke beroligende, men der forlanges, at Stortinget skal sørge for, at der bringes klarhed i denne sag. Og da mener jeg, at der er kun en vei at gaa, nemlig at oversende sagen til odelstinget, forat den kan blive gransket af det organ, som staar til raadighed i saadanne tilfælde, nemlig protokolkomiteen. Jeg stemmer for, at sagen oversendes odelstinget for at blive gransket af protokolkomiteen i indeværende session.

Horst: Jeg mindes neppe nogensinde at have været vidne til saa mange store forandringer i løbet af en debat som under denne, og det tyder i mine øine ikke paa, at det atter har bragt den fornødne klarhed. Hvis man vil lægge merke til enkelte ting, som har vist sig i denne debat, saa vil man bl.a. med studsen se, at statsministeren og forsvarsministeren ikke er enige om et saa vigtigt punkt

som det, hvori kontreadmiral Børresen skulde have vist mindre loyalitet. Det er et ganske merkbart punkt af debatten; men det er kun eksempelvis at jeg anfører det; for der er mange andre ting, som er lige merkelige. Man kan f.eks. bare fæste sig ved det, at hr. Egede-Nissen ønskede sagen oversendt til odelstinget og derigjennem til protokolkomiteen, forat admiral Børresen kan ydes den fuldstændige retfærdighed, idet hr. Egede-Nissen gaar ud fra, med det ikke ringe kjendskab til sagen, som han har lagt for dagen, at der er begaaet uretfærdighed overfor hr. Børresen. Men paa den anden side hævder hr. Ihlen, at sagen bør oversendes odelstinget, fordi hr. Børresen i hans øine, saavidt han altsaa har kunnet gennemskue sagen, efter hvad der foreligger, har optraadt paa en saadan maade, at hans stilling i marinen synes hr. Ihlen at være rokket i den grad, at han helst burde fratræde. Saa mange forskjellige anskuelser er kommet til orde under debatten, og endda siger man, at nu er sagen af den art, at den i virkeligheden udmerket godt kan vedlægges protokollen. Det er en opfatning, som jeg synes, er lidet rimelig. Jeg for min del vil stemme for, at sagen sendes til odelstinget, forat den kan komme under protokolkomiteens behandling. Jeg er enig i de sidste taleres udtalelser, - dhrr. Th. Stousland, Foss og Schanche, for at nævne nogle eksempler; jeg ønsker at have udtalt mig i samme retning og stemmer, som de.

Eidem: Jeg er enig i, hvad der nu er udtalt af de mange senere talere om, at det ikke vil virke synderlig beroligende, om vi vedlægger denne sag protokollen, tvertom. Hvad publikum venter, og hvad jeg har ønsket at opnaa ved at stille denne forespørsel, er klarhed, og er der noget, denne debat ikke har bragt, saa er det sandelig klarhed.

Den har bare saavidt streift enkelte punkter; - jeg kunde have ønsket at sige en hel del mere om de ting, som her er kommet frem, f.eks. om den ofte omtalte forsvarsplan og alt, som vedkommer den; men det er lidet mening i at gjøre det uden først at have seet dokumenterne. Jeg ved jo f.eks. ikke, hvad det egentlig er for en forsvarsplan, som man mener admiral Børresen har handlet illoyalt imod. Hvori bestaar den? Det kan vi ikke faa vide, - og mange andre ting staar fremdeles uklare og ukjendte. Som nu f.eks. admiral Børresens skrivelse til kommanderende admiral, der danner grundlaget for beskyldningen for illoyalitet. Den kunde visselig trænge nærmere diskussion. Men vi kan ikke gjøre det idag, vi ved jo ikke, hvori de paaklagede udtryk bestaar. Kan man, naar en mand aabent og ærligt skriver direkte til sin overordnede, betegne det som illoyalitet, naar han siger, at de og de ting i ordren vil efter hans opfatning føre til nederlag og ulykke? Jeg kan ikke skjønne, at dette kan være illoyalitet. Er det kun deri, admiral Børresens illoyalitet bestaar, ja, da maa jeg rigtignok sige, jeg skjønner ikke hr. Ihlens tale om, at admiral Børresen

kanske burde gaa sin vei for den sags skyld. Men her er altsaa en uklarhed blandt de mange andre. Sagen er, at de vigtigste sider af denne sag er blevet borte under debatten, de er fuldstændig væk. Det, som staar som det vigtigste for den etat, som er nærmest berørt af hvad her er håndt, hvad er det? Jo, det er, at i en alvorlig kritisk situation rives eskadren fra hinanden, skoler sættes igang, folkene dimitteres og reiser til udlandet, og saa beskyldes kommanderende admiral for ved sin mangel paa omtanke at have bevirket, at befalet ved udkommando og fordeling til mobilisering ikke kommer tilbage paa sine rette pladse. Det er ikke oplyst i dag, om denne beskyldning er rigtig, og jeg ved ikke, om beskyldningen er begrundet eller ei - jeg vil ikke udtale mig om det; men jeg har sagt her før idag, at det er en væsentlig feil, at kommanderende admiral skal have med udkommanderingen at gjøre og at chefen for generalstaben er den, som skal have ansvaret for mobiliseringsfordelingen. At dette er en feil, derom er der ikke delte meninger inden marinen; men den sag er ikke belyst. Dette er det vigtigste. Jeg kan nok forstaa, at man trækker klørne ind i en farlig og omtaalig situation; men hvad jeg ikke kan forstaa, det er, at man klipper dem af, og det gjorde man, da man lod halvparten af marinens øvede værnepligtige mandskaber fare sin vei og da man satte officererne paa poster, hvor de ikke var kjendte og øvede, og saaledes kastede bort en hel sommers kostbare øvelser. Det er en overmaade vigtig side af denne sag, og den er ikke opklaret her idag. Allermindst vil den etat, som her er nærmest berørt, hvis to høieste chefer er beskyldte for illoyalitet og udygtighed og paa hvis disciplin og pligtfølelse der er kastet stænk; - allermindst kan den etat være fornøiet med, at Stortinget uden at se sagens dokumenter simpelthen henlægger den. Jeg tror ikke, at almenheden og allermindst marinen vil føle sig beroliget, tvertom. Man maa være forberedt paa, at hvis sagen henlægges, saa vil striden fortsætte til skade for vort forsvar og vor marine. Jeg maa derfor fremdeles holde paa, at sagen oversendes odelstinget, siden der ikke er adgang til at faa den sendt til militærkomiteen, hvad jeg gaar ud fra ikke er muligt. Hr. Hougen sagde, at militærkomiteen nu var enig om, at sagen burde vedlægges protokollen. Det er en misforstaaelse. Jeg for min del har udtalt, at naar vi ikke kunde faa sagen til militærkomiteen, saa burde den gaa til odelstinget, og da gaar jeg ud fra, at der vil den konstitutionelle side af sagen blive drøftet; men at dens militære og organisationsmæssige side vil blive grundig og udtømmende behandlet i forsvarsdepartementet, og at den udredning og de forslag, som deraf vil følge med i næste budgetforslag, bliver forelagt militærkomiteen og saaledes alligevel kommer frem til den. Det er, som jeg har sagt, det vigtigste for mig ved denne sag, at faa en garanti for, at sligt ikke atter kan hænde.

Mowinckel: Alle, som har havt ordet i ettermiddag, er nu enige om, at denne sag skal behandles af det konstitutionelle organ, der ordinært behandler disse sager, nemlig protokolkomiteen. Forskjellen i opfatning ligger kun deri, om denne sag skal oversendes dette organ til ekstraordinært hurtig behandling, eller om den skal behandles i tidens medfør som en kurant sag. Og forskjellen i opfatningerne begrundes her ud fra det samme synspunkt: hvilket vil være det heldigste for denne sag? Hvilket vil virke mest beroligende, enten at sagen behandles ekstraordinært hurtig, eller at den behandles paa ordinær, langsom vis? Dette er i grunden den eneste forskjel, som nu er tilstede i denne sal om denne sag. Naar jeg for min part er kommet til det resultat, at sagen staar sig paa at blive behandlet paa ordinær vis, saa skyldes det den omstændighed, at jeg har lært adskilligt af den debat, som har paagaet her. Jeg er ikke, som mange andre synes at være, af den mening, at denne sag ikke er blevet belyst, at der ikke er fremkommet faktiske oplysninger, der tjener til at skaffe Stortinget forstaaelse af og indblik i sagen. Jeg er tvertimod af den mening, at det, som er sagens kjerne, det, hvorom alt dreier sig, det er Stortinget nu blevet bekjendt med, nemlig den bekjendte forholdsordre, hvorfra hele denne strid er opstaaet. Denne forholdsordre kjender nu Stortinget ord til andet, og det kan udfra det kjendskab gjøre sig op en mening om, hvad der ligger til grund for denne strid, om de sterke ord, om den skarpe bedømmelse, som hele denne sag har været gjort til gjenstand for, er berettiget. Og det er netop kjendskabet til denne sags hovedside, som har ført mig til den opfatning, at denne sag bør behandles paa den sedvanlige rolige maade. Jeg tror, at naar saa sker, da vil almenheden forstaa, at det ikke er værdt at være saa nervøs over denne sag, som den nu har været, det er ikke sagen værdt. Og man vil med tillid til vort forsvar og til vor marine kunne gaa til de bevilgninger, som vi i disse dage skal gaa til at behandle. Gaar derimot sagen paa en ekstraordinært hurtig vis til protokolkomiteen, saa er det saa langt fra min opfatning, at det vil virke beroligende, at jeg mener, det modsatte vil blive tilfældet. Den tid, da protokolkomiteen behandler sagen - og det vil vel altid tage nogen tid - vil vi formodentlig have den samme pressestrid gaaende; den samme sladder, den samme agitation underhaands og anonymt, vil vi have gaaende i denne tid fremover til skade for vort forsvar og til undergravelse af den tillid, som folket bør have til sin marine. Naar saa da sagen om en maaned kommer tilbage fra protokolkomiteen, hvad vil da resultatet blive? Resultatet vil blive en diskussion for lukkede døre. Netop de ting, som skulde skaffe almenheden beroligelse, det vil almenheden ikke kunne faa, for det, som er hovedsagen i denne sag, kan ikke offentliggjøres. Vi staar altsaa om en maaned akkurat paa samme punkt, som vi staar idag, at vi indenfor lukkede døre maa gjøre os op vor mening om sagen; det, som er

sagens kjerne, denne forholdsordre, kan ikke offentliggjøres; den er af den art, at den kan ingen blive bekjendt med uden de, som er medlemmer af denne forsamling, og de, som sidder inde med militære hemmeligheder. Paa den maade vilde man derfor ikke kunne stoppe agitationen. Jeg synes saaledes, det er bedst, vi her sætter et punktum for denne sag, at vi afslutter den nu. Vi er, rigtignok for lukkede døre, blevet bekjendt med, hvad sagen dreier sig om, og vi har fundet, at sagen ikke er af saa stor betydning, at sindene behøver at ængstes. Vi har fundet, at sagen kan behandles rolig, paa den sedvanlige maade. Derfor er det, jeg tror, det er klogest at vedlægge sagen protokollen. Det at sagen vedlægges protokollen er ikke det samme, som kommandørkaptein Eidem syntes at forstaa ved det, nemlig at sagen henlægges, at Stortinget ikke vil have noget med sagen at gjøre. Det er bare det, som ligger i det, at Stortinget siger: vi synes ikke, denne sag er af den betydning, at den skal behandles paa ekstraordinær maade. Ud fra denne min opfatning maa man ikke paa nogensomhelst maade slutte, at jeg er enig i den vis, hvorpaa forsvarsministeren og regjeringen har taget denne sag. Det er jeg nemlig ikke; jeg synes, at regjeringen har optraadt noksaa svagt i dette spørsmål. Jeg tror, at regjeringen havde havt god anledning til at berolige gemytterne, om den havde taget anderledes kraftig fat paa denne sag, og efter de sidste oplysninger, som den ærede statsminister fremkom med maa jeg tilstaa, at jeg spurgte mig hvorfor der ikke er taget kraftigere fat paa denne sag. Naar den ærede statsminister er af den mening, at det ikke er gavnligt for marinens organisation, at disse to admiraler bliver staaende, da tror jeg nok, det havde været heldigst, om den ærede statsminister havde søgt en udvei til at faa det forhold forandret. Imidlertid faar vi søge trøst i den omstændighed, at der arbeides for en omorganisation af marinen, og vi har af militærkomiteens indstilling forstaaet, at militærkomiteen har sympati for den tanke, at der kun skal være en admiral, en ledende chef for vor marine. Her, mener jeg, er admiralstridens løsning, den bedste løsning og den sikreste løsning. Jeg for min part vil gjentage, hvad jeg sagde isted, at sagen, som den nu ligger an, er bedst tjent med, at den faar sin afgjørelse i Stortinget idag, og denne afgjørelse vil den faa ved, at Stortinget siger: vi behandler denne sag paa ordinær vis.

Præsidenten: Da baade vicepræsidenten, hr. Gunnar Knudsen, og hr. Liljedahl har havt ordet om denne sag i dette møde, antager jeg, uden at komme i strid med reglementet, at maatte kunne som repræsentant sige et par ord fra denne plads. Det skal ikke blive mange.

Det blev særlig af hr. Brøgger meget sterkt fremholdt, at hvis Stortinget nu besluttede sagen vedlagt protokollen, efterat det saa godt som i hele dag i hemmelige møder har behandlet den, saa maatte det give

almenheden det indtryk, at Stortinget havde fattet denne beslutning efter omhyggelig overveielse, og det skulde virke beroligende. Ja - hvis Stortinget fattede en saadan beslutning efter at være blevet bekjendt med sagens dokumenter, ihvertfald de væsentligste dele af disse dokumenter, saa kunde der kanske være nogen grund til at ræsonnere saa. Men forholdet er jo i virkeligheden det, at det er overmaade lidet, som Stortinget i dette øieblik er bekjendt med.

Det er bekjendt med foredraget, og det er blevet bekjendt nu i dette ettermiddagsmøde med forholdsordren. Men det er meget urigtigt at sige, som hr. Mowinckel sagde, at denne forholdsordre er sagens kjerne. Forholdsordren har været anledningen til, at striden brød ud mellem de to admiraler; men forholdsordren er ingenlunde kjernen i hele denne sag. Jeg mener, det vil ikke kunne undgaaes, at almenheden bliver bekjendt med, at Stortinget i tilfælde har fattet beslutning om sagens vedlæggelse til protokollen uden at kjende i tilbørligt omfang sagens dokumenter, og naar det er forholdet, tror jeg ikke, at en saadan beslutning i nogen maade vil virke beroligende. Tvertimod, den vil fremkalde en skarp kritik, og vi vil have hele striden gaaende paany.

Hvis sagen sendes til protokolkomiteen, er jeg for mit vedkommende sikker paa, at saalænge sagen er under behandling i protokolkomiteen, vel der være stilhed om sagen i den offentlige diskussion i pressen, indtil indstillingen kan foreligge og odelstinget kan gaa til behandling af den. Jeg vil i denne forbindelse bemærke, at der kan jo ogsaa muligens blive spørgsmaal om, at odelstinget sender sagen over til Stortinget. Det har man jo seet har været gjort ved flere leiligheder. Det vil jo blive et spørgsmaal, som vil komme op i sin tid. Men naar saa en endelig beslutning fattes, vil almenheden, enten denne beslutning er fattet i et møde for aabne eller lukkede døre, vide, at denne beslutning er fattet, efterat man har gjort sig bekjendt med sagens dokumenter, og det er jo dog en absolut betingelse for en grundig overveielse. Jeg kan derfor ikke skjønne andet, end at de, som ønsker at virke beroligende paa almenheden og vel at mærke at fremkalde en beroligelse, som er grundet paa klarhed over sagen, bør stemme for, at sagen oversendes odelstinget, for at den af dette igjen kan tilstilles protokolkomiteen.

Konow: Jeg begjærede ordet for at udtale mig i samme retning som præsidenten. Havde vi faaet en klar og grei fremstilling af denne sag med de væsentligste hovedpunkter belyst af forsvarsministeren, kunde jeg været med paa at tage en afgjørelse af sagen i dette møde. Men vi kjender ikke sagen. Den eneste af Stortingets tillidsmænd, som kjender den, er præsidenten, og han siger, at vi ikke har kjendskab til sagens væsentlige punkter, og da at dømme og at fatte en beslutning i sagen, det gaar dog virkelig ikke anstændigvis an. Det, som gjør, at sagen er kommet ind

her, er jo den ting, at sagen har været behandlet ekstraordinært. Sagen er en kommandosag. Den er behandlet i regjeringen, og dens dokumenter, foredraget med alle tilhørende papirer er sendt præsidenten. Det er allerede en ekstraordinær fremgangsmaade. Derved har almenheden faaet bevidstheden om, at her er noget ekstraordinært i denne sag. Om vi saa sender denne sag til protokolkomiteen et aar tidligere, end den ellers vilde komme did, er det ikke noget, som egentlig vil gjøre almenheden urolig. Tvertimod, det vil berolige almenheden. Og selve resolutionen - det, som er bekjendt, er jo resolutionen - er ogsaa saa ekstraordinær, at den vækker forundring og vækker spørgsmaal, som ikke vil blive besvaret, om Stortinget aldrig saa meget siger, at denne sag vedlægges protokollen, at den henlægges. Resolutionen slutter jo med de mærkværdige ord:

"Jeg skal i forbindelse hermed udtale som min personlige formening, at admiral Børresen ikke har optraadt fuldt lojalt, og at" viceadmiral Sparre "ikke synes at have havt fuld tillid til admiral Børresen".

Hvad menes der med disse ord? Det er ikke givet nogen dødelig at forstaa, hvad der hermed menes. At den ene admiral ikke har fuld tillid til den anden, naar denne ikke har optraadt fuldt lojalt, det siger sig da selv, og det behøver da ikke at udtales høitidelig som statsraadens personlige formening. Men endnu mere forundring vækker det, at dette er indtaget i den kongelige resolution. Da er det jo rimeligt, at folk ikke forstaar, hvad der kan ligge under. Det kan være, at der ligger en dybsindig mening i disse gaadefulde ord; men det er ikke givet mig og ikke nogen i Stortinget at fatte, hvad dermed menes. Det hele er saavidt ekstraordinært - om jeg end er enig i, at det er blæst op til noget langt mere, end det burde være - at det ialfald fordrer det hensyn fra Stortingets side, at sagen sendes til odelstinget og derfra til protokolkomiteen, for at denne kan skaffe fuld rede i sagen og vore tillidsmænd der kan undersøge, hvad der egentlig stikker i den. Som sagt, havde vi faaet en grei fremstilling og fuld klarhed over sagens hovedpunkter, hvad der er det væsentlige i den, da kunde jeg være med paa vedlæggelse til protokollen; men naar jeg ikke kjender sagen, kan jeg ikke stemme for det forslag.

Statsraad Olsson: Jeg frafalder ordet.

Castberg: Hvad man end mener med hensyn til de dimensioner, denne sag har faaet under den offentlige diskussion, troede jeg dog ikke, at det gik an, at vi slog os til ro med den tale, at denne sag er saa liden, at man ikke behøver at befatte sig nærmere med den. Jeg spørger: hvis vi atter kommer op i lignende forhold som de, vi stod i i 1905, hvem i salen vil føle sig betrygget ved at vide, at vi i spidsen for vor flaaede har to admiraler, som optræder ligeoverfor hinanden og betragter hinanden paa den maade, som det er oplyst her? Jeg spørger, om det er

en liden sag for vort forsvar, at dette forhold fortsættes uden nogen afgjørelse; thi nogen afgjørelse er ikke truffet. Det blev sagt af en repræsentant, som vilde have denne sag vedlagt protokollen, at derved vilde Stortinget have udtalt, at den afgjørelse, som er truffet, er tilfredsstillende. Jeg vil spørge igjen: hvem af de herrer, som er tilstede i salen, vil sige, at dette er en tilfredsstillende afgjørelse, at det er sagt af forsvarsministeren til den ene admiral: Du har ikke i et saa kritisk øieblik, som det her var, optraadt lojalt, der har altsaa manglet dig disciplin, og paa den anden side, hvad der er selvsagt, at dette har ført til, at øverstkommanderende ikke har fuld tillid til den anden admiral. Den afgjørelse, som efter dette skulde være truffet, skulde man dog tro, hvis man har forsvarets interesse for øie, maatte være, at dette forhold maatte ophøre paa en eller anden maade, f.eks. ved, at admiral Børresen fik sit ønske opfyldt om at maatte blive stillet for krigsret, forat det kunde blive afgjort, hvorledes hans forhold var at bedømme, eller paa den maade, at den admiral, som man fandt havde forgaaet sig, blev stillet til disposition, som grundloven har givet kongen myndighed til, netop fordi det dreier sig om saa vitale interesser for vort land, at det maa ligge i kongens, i regjeringens haand at træffe en afgjørelse, selv om den bliver noksaa skarp. Nu er ingen virkelig afgjørelse truffet, og da at fatte en stortingsbeslutning, som kan fortolkes saa, at vi finder den "afgjørelse" som foreligger tilfredsstillende, at Stortinget altsaa skal gjøre sig medansvarlig i denne afgjørelse, som ingen afgjørelse er, det forstaar jeg ikke, at man vil have Stortinget til. Vi opfordres her til at beslutte, at disse dokumenter skal vedlægges protokollen. Hvilke dokumenter? Jeg er ganske enig med præsidenten i, at formelt er det dette trykte regjeringsforedrag; men i dette dokument er der paaberaabt en række bilag, som præsidenten har oplyst udgjør et meget stort antal dokumenter, og dem har ingen af os seet. Og hvad skal vi da beslutte at vedlægge protokollen? Vi ved ikke, hvad vi vedlægger protokollen, hvis det forslag vedtages. Jeg er enig med den ærede præsident deri, at det hører ingensteds hjemme at sige, at vi nu har faaet kjendskab til de afgjørende dokumenter i sagen ved at have faaet oplæst denne forholdsordre. Det er ikke det, der tales om, enten denne forholdsordre er gal eller rigtig; men der spørges, om det skal taales, at flaadens to øverste chefer paa grundlag af denne forholdsordre - det var den, som tilfældig laa til grund, men det kunde godt være noget andet, som laa til grund, hvadsomhelst - i den grad tilkjendegiver, at de ikke har tillid til hinanden, og at den enes optræden ligeoverfor hans overordnede ikke har været loyal, som det synes at fremgaa af den skrivelse, som foreligger. Det er det, som er kjernen i sagen. Forholdsordren var interessant at høre; men det var ikke nogen virkelig oplysning af spørgsmaalet, som oplæsningen af denne forholdsordre gav. Saa siger man:

almenheden skal beroliges, vi skal, som hr. Mowinckel sagde, sætte et punktum. Vi sætte et punktum! Har vi evne til at sætte et punktum overfor den agitation, som foregaar, om vi paa grundlag af det, som vi har hørt her, siger, at vi beslutter: sagen vedlægges protokollen? Jeg tænker, det punktum bliver lidet respekteret, og med fuld føie. Naar det bliver bekjendt i almenheden, at vi har fattet den beslutning uden at kjende sagens dokumenter, tror jeg, der vil staa svært liden respekt af en saadan afgjørelse. Vi har fundet, at sagen kunde behandles rolig, siges der, naar vi gaar til en slig afgjørelse. Ja, hvordan har vi fundet det? Vi har intet grundlag for at finde det. Vi kan først finde det, naar vi har faaet sagen belyst og oplysningerne fremlagt. Det kan vi være temmelig sikre paa, efter hvad vi har seet hidtil, at nogen beroligelse vil allermindst kunne tilveiebringes ved, at sagen skal ligge og flyde endnu et helt aar, inden den, som det er sagt, paa ordinær vis kommer til protokolkomiteen. Regjeringen har selv besluttet at oversende sagen til Stortinget, derved har den selv tilkjendegivet, at den finder sagen ekstraordinær. Den konsekvens, som er at trække deraf, maa være, at sagen skal behandles i henhold til denne sin ekstraordinære karakter. Jeg for min del kan ikke være med paa at beslutte, at de dokumenter, som jeg ikke kjender, som jeg aldrig har seet, bliver vedlagt protokollen.

Malm: Det vilde være rigtig, det ræsonnement, som præsidenten førte, hvis en oversendelse til protokolkomiteen vilde føre til, at samtlige sagens dokumenter blev forelagt Stortinget; men se det bliver de jo i hvert tilfælde ikke. Thi det bliver kun protokolkomiteens medlemmer, som vil komme til at se dokumenterne. Der kan derfor ikke vindes noget med hensyn til sagens videre oplysning ved her at oversende sagen til protokolkomiteen, anderledes end at protokolkomiteen bliver bekjendt med dokumenterne, og vi faar fra dens side en fremstilling af sagen.

Men det faktiske forhold er det, at der i disse dokumenter i virkeligheden ikke er andet end det, vi har hørt idag. Og præsidenten har ikke sagt, hvad der er sagens kjerne. Dette er et hemmeligt møde, hvor præsidenten vil have adgang til at oplyse, hvad sagens kjerne er, hvis sagens kjerne ikke er det, som er oplyst allerede, nemlig uforligeligheden mellem de to admiraler, begrundet i baade personlige og andre forhold, som ikke kommer denne sag ved. Det er den strid, som man har betegnet som at være af offentlig interesse, men som i virkeligheden er en liden strid, det er den strid, som idag foreløbig skulde finde sin afslutning ved, at Stortinget beslutter, at sagen vedlægges protokollen. Men i det forslag, som jeg har fremsat, ligger der ingen tendens. Jeg kunde gjerne indlede det med den motivering, at da sagen i sin tid kommer til behandling i protokolkomiteen, saa vedlægger vi idag denne sag

protokollen. Jeg kunde gjerne indlede det paa den maade, men jeg skulde tro, at det tilstrækkelig vil fremgaa af den beslutning, man fatter, hvis Stortinget vedtager det af mig fremsatte forslag. Da vil enhver, baade pressen og almenheden, vide, at det forhold, som det her gjælder om, i sin tid vil komme under konstitutionelt regelmæssig behandling i protokolkomiteen. Paa de samme præmisser altsaa, som er fremholdt af hr. Mowinckel, er mit forslag fremsat, og deri ligger ingen tendens. Derimod er der tendens i det, hvis man nu skal oversende sagen til protokolkomiteen; for det er, som præsidenten sagde, en ekstraordinær fremgangsmaade. Derved vil almenheden fremdeles holdes i uro, derved vil agitationen holdes gaaende paa dette punkt, som i virkeligheden ikke har nogen interesse for spørgsmaalet om marinens organisation, som jo kommer under regelmæssig behandling af forsvarsdepartementet. Præsidenten antydede ogsaa, at det kunde tænkes, at odelstinget vilde sende sagen tilbage til Stortinget, da vilde vi have denne personlige strid gaaende som den evige jøde mellem Stortinget og odelstinget. Der er ingen mening i at udsætte Stortinget for en saadan skjæbne. Jeg ser denne sag, med det personlige kjendskab jeg har saavel til de to admiraler som til sagens forhold forøvrigt, saaledes, at jeg med tryghed kan sige, at Stortinget vil ikke faa sig flere oplysende dokumenter forelagt i denne sag, end det kjender idag. Og hvis Stortinget vil dømmes, som jeg altid søger at gjøre, rent naturvidenskabelig over de foreliggende personlige stridigheder, saa vilde Stortinget ikke tage noget andet standpunkt end det, som jeg har i denne sag, at der for øieblikket ikke er mere at gjøre ved den end det, som regjeringen har gjort. Det er det faktiske forhold, at her intet andet kan ske, og jeg opfordrer præsidenten til at paapege, hvad anden kjerne der er i denne sag, end hvad der nu er diskuteret her i Stortinget. Der er intet hemmeligt dokument, som ikke her kan fremlægges, og jeg gjentager min opfordring: maa vi faa se den kjerne, saa faar vi prøve, om vi ikke kan sluge den kjerne her ikveld.

Præsidenten: Den ærede repræsentant gjorde sig skyldig i adskillige misforstaaelser. Jeg er ikke berettiget til for øieblikket at give oplysninger angaaende de dokumenter, som er blevne mig oversendt med udtrykkelig tilkjendegivelse af, at de maatte betragtes som absolut konfidentielle. Det er det ene. Det andet er, at hr. Malm siger, at protokolkomiteen, om sagen besluttedes oversendt til odelstinget, vilde blive bekjendt med dokumenterne, men ingen andre. Hvoraf ved hr. Malm det? Der vil naturligvis i sin tid blive fattet beslutning om, hvorvidt disse dokumenter skal gjøres tilgjængelige bare for protokolkomiteen eller for protokolkomiteen og odelstinget. Det er ikke noget, som paa forhaand kan siges med sikkerhed. Hr. Malm kom ogsaa med den udtalelse, som ikke stod i samklang med adskilligt andet, at man ikke

senere skulde blive bekjendt med dokumenter, som ikke er fremlagt nu. Det er en løs paastand. Der er dokumenter, som vil være af betydning for bedømmelsen af sagen, som ikke nu har kunnet fremlægges, men som der kan blive spørgsmaal om at fremlægge senere. Jeg tror derfor, at hr. Malm i flere henseender skjød adskillig over maalet med sine bemærkninger.

Bratlie: Jeg frafalder ordet.

Egede-Nissen: Jeg kan ikke se denne sag "naturvidenskabelig", som en okse, som jeg skal slagte. Jeg maa se den paa en helt anden maade, end hr. Malm gjør. Men de betragtninger, som hr. Malm er fremkommen med, er jo saa grundig og rigtig modsagte af den ærede præsident, at det er aldeles overflødig at hefte sig mere ved dem. Jeg maa derimod til den ærede repræsentant fra Akershus, som var saa venlig at karakterisere min optræden som noget i retning af Jacob von Tyboe, bemærke, at jeg da kom til at tænke paa en anden type, som kanske en repræsentant her i salen kan minde om, nemlig Erasmus Montanus, som krammer ud sin viden til alle tider. Men jeg tager mig ikke synderlig nær af den ærede repræsentants bemærkning. Jeg vilde have sat mere pris paa, om den ærede repræsentant havde paavist et eneste punkt i det, jeg idag er fremkommet med, hvor der var urigtige anbringender; jeg vil henstille til ham og til statsraad Olsson og til andre, som kjender sagen, om jeg paa noget punkt er fremkommet med noget, der ikke er rigtigt. Jeg skal indrømme, at der kan diskuteres om denne forholdsordre, om det var feighedens aand, undfaldenhedens aand, der gik igjennem den; men jeg har ikke citeret noget, der ikke er rigtigt. Ingen har kunnet paavise det, og jeg gaar ud fra som givet, at hvis jeg i denne sag havde anbragt noget, der var urigtigt, da vilde man meget snart have stoppet mig. Jeg tror derfor, at jeg kan tage den karakteristik, som den ærede repræsentant fra Akershus har givet mig, med den største sindsro.

Malm: Præsidenten blev mig svar skyldig paa, hvad jeg spurgte om, nemlig hvad der var sagens kjerne. Jeg tillader mig at gjøre opmærksom paa, at dette er et hemmeligt møde, og jeg gaar ud fra den forudsætning, at naar her er oversendt en sag til behandling i et hemmeligt møde, er det, fordi der ved denne sags behandling er dokumenter, som ikke bør komme udenfor denne sal, men som dog alle de maa være berettiget til at benytte, der kjender denne sags dokumenter. Og naar præsidenten med den autoritet, som stillingen giver ham, fra den stol der siger, at det, som vi har talt om idag, ikke er sagens kjerne, saa tillader jeg mig at rette det berettigede spørgsmaal: hvad er sagens kjerne? Efter at vi har diskuteret i 12 timer, sidder præsidenten paa stolen og siger, at Stortinget kjender ikke sagens kjerne! Det er ligeoverfor den paastand, at jeg vover at hævde - og det

er ingen løs paastand - at om sagens kjerne kan ikke præsidenten oplyse andet end hvad der allerede er oplyst her idag. Jeg kjender sagens kjerne ligesaa godt som præsidenten. Men ligeoverfor dokumentsspørsmålet vil jeg blot sige, at naar sagen oversendes til odelstinget, maa sagen derfra oversendes protokolkomiteen, og de dokumenter, som er hemmelige og bør være hemmelige, kan ikke trykkes ved sagens senere behandling her i Stortinget. Sagen vil ikke ved regelmæssig behandling af protokolkomiteen i sin tid komme til at foreligge anderledes, end den foreligger her idag. Om vi da idag beslutter vedlæggelse til protokollen, er det en ganske neutral afgjørelse. Jeg tillader mig derfor at gjentage opfordringen til Stortingets præsident, om han vil vise Stortinget den velvilje at gjøre os opmærksom paa, hvad der egentlig er sagens kjerne i denne sag.

Præsidenten: Hr. Malm siger i det ene øieblik, at om Stortinget beslutter sagen oversendt til odelstinget og odelstinget sender den til protokolkomiteen, vil i høiden protokolkomiteens medlemmer kunne blive bekjendt med de hemmelige dokumenter, ikke odelstingets medlemmer i almindelighed. I det andet øieblik forlanger hr. Malm af mig, at jeg her skal gjøre Stortingets medlemmer bekjendt med oplysninger, som jeg har fundet ved at gjennemlæse disse hemmelige dokumenter, idet han bemærker, at da dette møde er et møde for lukkede døre, maa der jo kunne gives oplysninger, som findes i disse hemmelige dokumenter. Jeg maa tilstaa, at jeg er ikke istand til at forstaa sammenhængen mellem disse hans to paastande. Hvad angaar spørsmålet om sagens kjerne, saa bemærkede jeg i anledning af en ytring af hr. Mowinckel, at denne forholdsordre var efter min opfatning ikke sagens kjerne; det var den, som havde givet anledning til striden, men kjernen var den ikke. Uden at komme i strid med den taushedspligt, som jeg mener indtil videre paaligger mig, vil jeg sige, at jeg anser et par andre ting for at være meget mere sagens kjerne end denne forholdsordre, nemlig spørsmålet om der ikke er mangler ved organisationen, som blandt andet er kommet frem ved de begivenheder, som har foregaaet her, og blandt andet hænger sammen med admiralstriden. Det er et spørsmaal af langt større betydning. Endvidere, om det er hensigten at lade den tilstand vedblive, som ogsaa statsministeren har været inde paa, at som øverste officerer inden marinen staar to mænd, der har havt og visselig fremdeles ogsaa vil faa saa vanskelig for at arbeide sammen. Dette tror jeg er nok saa store spørsmaal, kjernespørsmaal i meget høiere grad, end denne forholdsordre er. Det antager jeg kan være nok ligeoverfor hr. Malms sidste bemærkninger.

Statsminister Michelsen: Jeg vil endnu faa gjøre nogle ganske korte bemærkninger. Det forholder sig rigtig som hr. præsident Knudsen sagde, at jeg under denne debat i formiddag og til denne stund har anbefalet noget

forskjellige standpunkter. Jeg begyndte med at være mest tilbøielig til at anbefale, at sagen blev sendt til en komite, som i ethvert fald havde nogen militær sagkyndighed, fordi jeg gik ud fra, at det forslag, som kan ventes fra forsvarsdepartementet om forandringer i organisationen, temmelig nøie hører sammen med opgjøret af denne sag. Og var det meningen, at disse organisationsændringer skulde forelægges Stortinget, saa mente jeg, at den komite, som skulde behandle disse spørsmåal, burde have nogen militær sagkyndighed. Da man imidlertid paa flere hold i salen mente, at man ikke behøvede at behandle disse to spørsmåal sammen, bortfaldt selvfølgelig mit argument for at sende sagen til en militær komite. Derefter var jeg mest tilbøielig til at anbefale oversendelse til protokolkomiteen. Uagtet det nemlig var min mening, at det kunde være vel saa rigtigt uden videre at beslutte, at Stortinget for tiden ikke foretog videre skridt i sagen da den alligevel i sin tur vilde komme til odelstinget, saa vilde jeg ikke modsætte mig, at denne sag strax oversendtes til odelstinget hvis man mente, at dette kunde virke beroligende ligeoverfor almenheden, og en saadan beroligende behandling var paakrævet. Saa viste det sig imidlertid, at der var mange, som mente, at det vilde virke ligesaa beroligende uden videre at henlægge sagen, et standpunkt som jeg tidligere havde betegnet som det efter min mening mest fornuftige, fordi jeg nemlig mener, at i realiteten kommer det lidet an paa, enten man vælger den ene eller den anden af disse fremgangsmaader, hovedsagen er, at der opnaaes en beslutning, som afgjør sagen, som ikke giver anledning til ny polemik. Men da vil jeg sige, at den sidste times debat atter har gjort mig tvivlende. Der har nemlig nu fra forskjellige hold og særlig fra hr. Castberg, været udtalt at der skal ligge saamange andre og store spørsmåal i denne sag, som fortjener at udredes, og har man den mening, da vil det formodentlig virke meget lidet beroligende, hvis Stortinget bare uden videre henlægger sagen. Jeg tror nemlig, at denne sag maa sees rent praktisk, og jeg antager, at det maa indrømmes, at behandlingsmaadens beroligende virkninger ikke vil blive de samme, om et henlæggelsesforslag vedtages med et knebent flertal, eller om det kan samle et betydeligt flertal om sig. I sidste tilfælde er det fremdeles min mening, at en henlæggelse vil være at foretrække; men viser det sig, at et henlæggelsesforslag ikke kan opnaa et betydeligt flertal, saa er det ogsaa fremdeles min mening, at en saadan beslutning ikke vil virke beroligende, men snarere det modsatte. Da maa man være forberedt paa, at den sterke minoritet, som ikke anser en saadan beslutning fuldt tilfredsstillende, atter indirekte eller direkte, frivillig eller ufrivillig vil kunne give ild til ny polemik og nye stridigheder. Derfor mener jeg, at ser man denne ting praktisk, er det kanske, efter enkelte foreteelser i denne debat, naar alt kommer til alt, alligevel det rigtigste og nyttigste, at sagen gaar til

odelstinget. Det skal da ikke kunne siges, at man har villet stikke noget under stolen, og det vil berolige alle, som alene anser en komitebehandling for betryggende, fordi de mener at der i denne sag muligens skjuler sig andre store og vigtige spørsmåal, som kræver overveielse og udredning. Jeg vil have udtalt dette, fordi jeg som sagt mener, at den ene eller den anden fremgangsmaade - hvilken der blir at foretrække - i første række vil bero paa om et henlæggelsesforslag kan paaregnes at opnaa et betydeligt flertal eller ikke. Er et nævneværdigt mindretal imod, tror jeg alle parter vil være bedst tjent med komitebehandling.

Bernhard Hanssen: Efter at have paahørt ettermiddagsmødets debat og de oplysninger, som er fremkommet, finder jeg at kunne stemme for hr. Malms forslag om sagens henlæggelse, eller at dokumenterne vedlægges protokollen. Naar jeg gjør det, saa er det, fordi jeg har den opfatning, efter det, som er oplyst, altsaa efter det, som faktisk foreligger for os, at sagens dimensioner i høi grad er overdrevet saavel i pressen som ellers i diskussionen blandt folk og tildels her i Stortinget ogsaa. Sagen bør efter min mening behandles paa ordinær maade af næste aars protokolkomite og odelsting. Det er ganske vist saa, som præsident Berner nævnte, at der er andre kjerner i denne sag, end de vi har drøftet i ettermiddag, men den kjerne han nævnte, er vel nærmest af organisationsmæssig art, og denslags kjerner formaar vel ikke protokolkomiteen egentlig at løse; de burde vel helst sendes til militærkomiteen. Naar jeg stemmer for sagens henlæggelse eller dokumenternes vedlæggelse til protokollen, saa er det kun de dokumenter, der foreligger, og som vi er blevet gjort bekjendt med. De hemmelige dokumenter er jo ikke oversendt Stortinget som saadant, men kun præsidenten, og naar de selv i et hemmeligt møde ikke kan meddeles os, har vi intet ansvar for, hvad de indeholder. Naar vi efter provokation baade til præsidenten og regjeringen ikke faar meddelt, hvad der muligens maatte være udenfor det oplyste, saa fralægger jeg mig som repræsentant ethvert ansvar for henlæggelsen af hvad de muligens maatte indeholde. Kun i det tilfælde at dokumenterne kommer til Stortinget, har vi sagen i vor haand, saa har vi ansvaret for, hvad vi oversender eller vedlægger. Hvad vi nu stemmer for i tilfælde er kun, hvad der er os oversendt og hvad der er forelagt os.

Malm: Den kjerne ved sagen, som præsidenten rørte ved, begyndte jeg jo mit foredrag med kl. 5 1/2. Jeg sagde, sagen havde to sider. En stor side, som netop var organisationsspørgsmaalet og i det hele taget forholdet til admiralernes kommando af vor marine, og en anden side, som jeg betegnede som liden, nemlig den personlige side ved sagen. Men med hensyn til den store side ved sagen, organisationsspørgsmaalet, som altsaa forsaavidt er sagens kjerne i offentlig henseende, saa vil den ikke blive løst

ved at sende sagen til odelsting og protokolkomite. For det første er det jo her erkjendt, at protokolkomiteen ikke har sagkundskab til at behandle den side ved sagen; men dernæst har protokolkomiteen at indstille til odelstinget, som ikke vil have befatning med bevilgningen til vor marine, med bestemmelsen om der skal være 1 eller 2 admiraler, eller i det hele taget organisationen af vor marine. Thi det maa ind for Stortinget. Det maa i sin tid lede til, at den sag tilbagesendes til Stortinget. Men dernæst er det at bemerke, at om sagens dokumenter af protokolkomiteen bliver besluttet forelagt odelstinget i et hemmeligt møde, vil almenheden ikke blive bekjendt med disse hemmelige, konfidentielle dokumenter. Der vil derfor intet være vundet. Jeg kan ikke se andet, end at den egentlige store, offentlige interesse ved denne sag vil ikke vinde noget ved, at sagen oversendes til protokolkomiteen, og den anden side ved sagen, nemlig den strid, som vi har mellem admiralerne, har vi tilstrækkeligt grundlag til at bedømme, hvorfor jeg maa opretholde mit forslag.

Brøgger: Jeg har taget ordet for at gjøre opmerksom paa, at et citat, som blev nævnt af hr. Castberg, som formodentlig sigtede til mig, ikke var ganske nøiagtigt. Hr. Castberg nævnte nemlig, at en repræsentant havde sagt, at sagens afgjørelse var tilfredsstillende. Jeg brugte udtrykkelig det forsigtige udtryk "efter omstændighederne tilfredsstillende". Jeg vilde ikke sige at den var helt tilfredsstillende; men saadan som sagen nu engang forelaa, har jeg faaet det bestemte indtryk af den fremstilling, vi nu har faaet, at det var ikke godt muligt at gaa til strengere forholdsregler, f.ex. en saadan forholdsregel som at afskedige den ene eller den anden af de to admiraler. Jeg vil pointere dette "efter omstændighederne", fordi jeg selv lagde noget i det, som jeg mener der burde tages hensyn til. Det blev ogsaa sagt, at denne sag dreiede sig om saa vitale interesser, at det derfor var nødvendigt at faa en ganske anden udredning end den, som hidtil forelaa, og den kunde man ikke faa ved at sende sagen straks til protokolkomiteen. Ja, det kan saa være; men vi faar huske paa, at dette er hverken forsvarsministerens eller regjeringens eller generaladvokatens mening, som altsaa har havt denne sag til indgaaende granskning, at det er saa vitale interesser, det dreier sig om i denne admiralstrid. Disse autoriteter har tvertimod udtrykkelig fremholdt, at sagen har ikke dreiet sig om større interesser end at man har kunnet nøie sig med en saadan afgjørelse som den, som er truffet, og som jeg har erklæret at kunne udtale mig for. Jeg mener derfor, at den trufne afgjørelse maa siges efter omstændighederne at være tilfredsstillende. Den afgjørelse, som vilde ligge i at oversende sagen til odelstinget, er jo nu fra flere hold, f.ex. fra hr. Foss og af andre, erkjendt at være en extraordinær

fremgangsmaade. Det blev sagt, at det maatte benyttes en ekstraordinær fremgangsmaade, fordi sagen selv er ekstraordinær; men jeg mener, at den ekstraordinære behandling, som her trænges, har sagen allerede faaet derved, at vi har beskjaftiget os med den en hel dag. Jeg mener, at hovedpunktet er her virkelig, efterat nu sagen er reduceret til rimelige dimensioner, til en forholdsvis liden strid: Er der nu mening i at holde paa med denne sag længer? Er der mening i, at vi skal lade pressekampagnen fortsætte som hidtil, og at vi skal have sagen igjen o.s.v.?

Der er sagt, at den bedste maade til at forebygge en pressekampagne nu skulde være oversendelse til odelstinget, og præsidenten mente, at hvis vi gjorde det, vilde der "blive stilhed". Nei, det har jeg vanskelig for at tro, fordi pressekampagnen nu vilde faa et nyt objekt, som den ikke har havt før. Den vilde nemlig faa det maal at agitere for: at paavirke Stortingets mening, og det mener jeg er et overmaade væsentligt moment, idet hvis sagen oversendes til odelstinget, vil det netop for de forskjellige meninger i pressen være af største interesse at søge at gjøre sig gjældende for at paavirke de enkelte stortingsmænds opfatning, saa det er et nyt moment, som jeg mener gjør, at ved en saadan afgjørelse udsigterne til en pressekampagne bliver større end udsigterne til stilhed. Dernæst er der et moment til, som for mig er væsentlig, og det er det, at jeg tror, vi maa sige, at denne sag er ikke bare en sag, som det bliver lagt merke til her i landet af vor egen presse, vort eget folk; men den bliver ogsaa lagt merke til udenfor vort land, og da er spørgsmaalet, om vi ikke skylder vort land at forsøge paa at vise, at denne sag er ikke større, end at Stortinget nu ganske rolig har vedlagt den til protokollen. Det tror jeg ogsaa i udlandets øine vilde stille sagen i den rette stilling, og det er ikke for mig det mindst vægtige moment for at være med paa saadan beslutning istedenfor at fortsætte med at rode os op i og undersøge denne sag udenfor den ordinære fremgangsmaade.

Tilslut vil jeg blot gjøre en liden bemerkning til hr. Egede-Nissen. Naar hr. Egede-Nissen var saa venlig at ville sammenligne mig med Erasmus Montanus som den, der skulde have rede paa alting, saa kan jeg sige, at jeg i hr. Egede-Nissen ogsaa paa det omraade vil se en elskværdig kollega, som ogsaa i denne henseende har adskillig af en Erasmus Montanus ved sig. Men jeg fandt, at det ved denne leilighed var rigtigere at karakterisere hr. Egede-Nissen med en anden Holbergsfigur, Jakob von Tybo. Hr. Egede-Nissen gjør sig jo som bekjendt en ære af at være forsvarsnihilist. Det er hans opfatning, som han har kjæmpet trofast for. Men tiltrods for dette har han, i anledning af denne sag i de mest glødende udtryk appelleret til hvad en Napoleon burde gjort, som modsætning til hvad vor forsvarsminister har gjort, og karakteriseret dennes forholdsordre som "en feighedens ordre". Da syntes jeg, at jeg hørte Jakob von Tybos røst.

Jeg syntes, der var klangen fra Brabantts beleiring. Jeg skal ikke opholde tiden længer.

Præsidenten: Efterat nu d'herrer Brøgger og Egede-Nissen har faaet anledning til at udvexle disse Erasmus Montanus- og Jakob von Tybokomplimenter med hinanden, haaber jeg, det maa være slut.

Eidem: Kun en ganske kort bemærkning til hr. Malm. Det forekommer mig, at han kunde anvendt en mere rolig og mindre udfordrende tone, naar han vilde foreslaa et beroligelsesmiddel i denne sag. Han spurgte efter sagens kjerne. Selv mente han, at den laa i den forholdsordre, som er læst op her idag - det er selvfølgelig ikke sagens kjerne -; men han spurgte præsidenten, om han vilde være saa snild at sige ham sagens kjerne, og det, præsidenten da sagde, vilde han ikke tage for godt. Jeg kunde kanske hjælpe hr. Malm til at finde en kjerne til, som har været fremme i debatten, og som jeg anser meget mere for en kjerne end denne forholdsordre, som blev opløst. Striden mellem admiralerne grunder jeg paa at admiralstabschefen er beskyldt for at have vist illoyalitet, og forsvarsministeren har idag sagt, at den illoyalitet har han vist i sit svar til kommanderende admiral paa hans forholdsordre. Dette dokument, admiralens svar, hvori illoyaliteten skal ligge, kjender vi ikke, det har vi ikke seet, og det maa det være nødvendigt at have, naar man skal bedømme selve striden mellem admiralerne, som hr. Malm jo holder sig til. Der er forresten mange andre kjerner, ligesaa vigtige som forholdsordren, men de er nævnt saa mange gange før idag, at jeg skal ikke trætte Stortinget med gjentagelser.

Mowinckel: Den ærede repræsentant, som beklæder præsidentstolen, er bekjendt for at være flink til at knække meget vanskelige nødder, og idag har præsidenten forsøgt at lægge en samling kjerner frem for forsamlingen, særlig skulde dette om organisationen, som præsidenten nævnte sidst som et spørgsmaal, som protokolkomiteen skulde have til overveielse, være en af sagens vigtigste kjerner. Det vil jeg sige er noget søgt. Det er gjentagne gange sagt her, at den kjerne skal ikke protokolkomiteen befatte sig med. Det er ikke marinens organisation, protokolkomiteen skal have med at gjøre, men det er admiralstriden, den og intet andet, og admiralstriden dreier seg ikke om marinens organisation, men er væsentlig en personstrid, paa grund af forholdsordren. Derfor har ikke jeg kunnet overbevise mig om nødvendigheden af, at denne sag forceres frem til protokolkomiteen.

Den ærede statsminister kan med sandhed sige, at han er sikker paa at komme siddende ned, thi han har ikke gjort andet idag end at fremsætte forskjellige stoler tilrette, saaledes at han kan være sikker paa at falde paa en af dem. Nu har den ærede statsminister i sit sidste foredrag sagt, at han vil i grunden helst, at sagen skal gaa

direkte til protokolkomiteen - saadan forstod jeg ham ialfald. Men jeg kan ikke følge statsministeren. Jeg tror for min part fremdeles, at det bedste er det forslag, som hr. Malm har fremsat, at sagen vedlægges protokollen.

Statsraad Olsson: Jeg vil kun udtale det som min mening, at admiralsagen - den egentlige admiralsag - har ikke noget med organisationsspørgsmaalene at gjøre. Der er under behandlingen kommet op endel spøragsmaal vedkommende organisationen, som vil blive taget under overveielse; men den egentlige admiralsag er ikke afhængig af disse spøragsmaal. Det eneste, som man kunde nævne efter min mening, som jeg i øieblikket kan komme paa, maatte være dette, at det vil være fordelagtigere, at admiralstabschefen var kommandør, end at han var admiral. Det er en organisationsforandring. Forøvrig ved jeg ikke nogen organisationsforandring, som skulde staa i nøie forbindelse med den egentlige admiralsag.

Malm: Til den ærede repræsentant hr. Eidem vil jeg kun sige dette: Jeg har for det første ikke sagt, at sagens kjerne er forholdsordren, og dernæst har jeg angaaende den store side ved sagen - organisationsspørgsmaalet altsaa - udtalt mig saavel første gang, jeg havde ordet, som senere, at den store kjerne har protokolkomiteen intet med at gjøre, og den kan ikke faa noget med den sag at gjøre. Hr. Eidems udtalelse beror derfor paa en fuldstændig misforstaaelse saavel af sagens kjerne som af mine udtalelser.

Præsidenten: Jeg skal bemerke, at protokolkomiteen meget vel under sin behandling af sagen, forudsat at den faar den da, vil kunne komme til den opfatning, som den da vil være berettiget til at udtale, at hvad der foreligger, viser, at det vil være hensigtsmæssigt at foretage forandringer i organisationen. Men det er ganske sandt, at det er ikke odelstingets sag derom at tage nogen bestemmelse. Som det imidlertid vistnok vil erindres henpegte jeg paa muligheden af, at odelstinget kunde finde sig opfordret til at sende sagen til Stortinget. Det var med tanke netop paa det punkt. For ikke at misforstaaes vil jeg tilføie, at jeg mener, Stortinget heller ikke for tiden kan gaa længer end til foreløbig at pege paa punkter, hvor ændringer bør foregaa; men man maa naturligvis afvente udredning og forslag fra administrationen med hensyn til forandring i organisationen, inden man kan gaa til vedtagelse af saadan.

Statsminister Michelsen frafaldt ordet.

Sagen blev derefter optaget til votering.

Præsidenten: Hr. Abrahamsens forslag gaar ud paa, at Stortinget skal beslutte sagen oversendt til odelstinget;

hr. Malms forslag gaar ud paa, at sagen vedlægges protokollen. "Sagen" betyder i begge forslag, som jeg tidligere har bemærket, den gjenpart af departementets foredrag, som er Stortinget meddelt. Forsaavidt hr. Abrahamsens forslag maatte blive vedtaget, vil der jo blive senere at tage bestemmelse med hensyn til de hemmelige dokumenter, i hvilken udstrækning de skal kunne meddeles protokolkomiteen og odelstinget.

Votering:

Ved alternativt Votering mellem Abrahamsens Forslag - Sagen oversendes Odelstinget - og Malms Forslag - Sagen vedlægges Protokollen - bifaldtes det første med 76 mod 40 Stemmer.

De 76 Herrer var: Egede-Nissen, Wrangell, Konow, Sjursen, Eftestøl, Aaen, Eidem, Austeen, Nalum, Strengehagen, Nilssen, Chr. Knudsen, Castberg, Fedje, Wold, Hougen, Arnesen, Thallaug, Th. Stousland, Foss, Bryggesaa, Gauslaa, Liestøl, Andersen Grimsø, Bjørnaali, Storjord, Bakkejord, Havig, Ellingsen, Dick, Aklestad, Langeland, Høstmark, Meisingset, C. Berner, Carl Stousland, Krag-Torp, P. Pedersen, Adolf Pedersen, Gjedrem, Hognestad, Schanche, Horst, Lind Johansen, Foshaug, Alfred Eriksen, Halvorsen, Buen, Øverland, Hagerup, O. S. Aavatsmark, Sivertsen, Bergan, Fjermstad, Hoff, Hansson, Friis Petersen, Holtsmark, Ihlen, Søbø, Næss, Aarnes, Kloster, Abrahamsen, Saakvitne, Rinde, Gunnar Knudsen, Grivi, Tveiten, Ruberg, Jorde, Hans Hansen, Vraa, Andersen, O. Sand, Backer.

De 40 Herrer var: Myrvang, Haug, F. Sand, Lindvig, Bratlie, Malm, Stang, Blilie, H. Jacobsen, Valeur, Tjørsvaag, Kristensen, Blakstad, Larsen, Jahren, Bergesen, Dyrland, Rasmussen, O. Erichsen, Klingenberg, Ivar Aavatsmark, Ejde, Brøgger, Brevig, Bøhn, Mørland, Rogge, Grieg, Mowinckel, Liljedahl, Holsen, Hjertenæs, Gerhardsen, Svendsbøe, Wergeland, Gundersen, Røsholm, Hyggen, Rustand, Bernhard Hanssen.

Fraværende: Olsen (syg), Velo, Aas, Hestnes, Bøen, Wolden og Saba.

Præsidenten: Jeg foreslaar nu, at den fattede Beslutning bliver at offentliggjøre.

Votering:

Præsidentens Forslag bifaldtes enstemmig.

Præsidenten: Deraf følger altsaa, at Forhandlingerne forøvrigt bliver at hemmeligholde, indtil Stortinget anderledes maatte bestemme.

Jeg foreslaar saa, at Behandlingen af de gjenstaaende Sager paa Kartet udstaar til imorgen Formiddag Kl. 10.

Møde for lukkede dører, Stortinget 15. mai 1907, ettermiddag

Votering:

Præsidentens Forslag bifaldtes enstemmig.

Mødet hævet Kl. 20.40.
